

МОРСКИ СГОВОРЪ

ГОДИНА IX
КНИЖКА 9
ВАРНА
НОЕМВРИЙ 1932 год.

УРЕЖДА КНИЖОВНО-ПРОСВѢТНИЯТЪ ОТДѢЛЪ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЕНЪ МОРСКИ СГОВОРЪ

ТЕЛЕФОНЪ 326

Строежъ на кораби и всички видове лодки като:
Моторни, рибарски, спортни, луксозни, платноходни и др.
 Строежъ, монтажъ и поправка на всъкакви видове машини и инсталации.
**СПЕЦИАЛЕНЪ ОТДЪЛЪ ЗА ЖЕЛЪЗНИ КОНСТРУКЦИИ,
 РЕЗЕРВУАРИ И ЕЛЕКТРОЖЕННИ ЗАВАРКИ.**
 Гарантирана веща и прецизна работа при най-конкурентни цени. 10-10

Произвежда първокачественни памучни преди

Най-голяма издържливост, еднакво равни
 жици, най-износни цени — ето какво отли-
 чава българските преди от чуждите.

Предпочитайте българското производство!

ТЪРСЕТЕ ПРЕЖДИТЪ „ЦАРЪ БОРИСЪ“

Продажба чрез генералнитъ представители:

СУЗИНЪ и С-ие А. Д., СОФИЯ — ВАРНА.

ИСКОВИЧЪ & ЛЕВИ А. Д.

Доставчици на двора на Н. В. ЦАРЯ
РУСЕ — СОФИЯ

ФАБРИКИ ЗА ХИМИЧЕСКИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
И ТЕПЕКЕНИ ИЗДЪЛИА

Производство на всѣкакви блажни и
постни земни бои на прахъ.

Лакове: блажни, спиртни, емайлни,
за пещъ и целулозни.

СПЕЦИЯЛНИ ЛАКОВЕ:

1. Изолационни за електротехнически цели.
2. Цапонни и таухлакове за метална индустрия.
3. Водоупорни, за лодки, кораби и параходи,
отговарящи изискванията на морските власти.

Специални бои противъ водорасли
и морска фауна.

4—2

В. БАЧЕВАРОВЪ

ПАРНА ФАБРИКА ЗА СЯПУНИ

ЗА ПРАНЕ „БУРМА“, ТОАЛЕТНИ „ВЕНУСЪ“
И ДРУГИ МАРСИЛСКИ, ТУРСКИ
И АНГЛИЙСКИ ВИДОВЕ.

ПРИДВОРЕНЪ
ДОСТАВЧИКЪ

Телеграфически адресъ:
Фабрика В. Бачеваровъ
Телефонъ № 430.
РУСЕ.

2—2

ДОМАКИНИ!

Желаете ли да имате винаги здрава, вкусна и питателна храна,
за да запазите и подобрите здравето си, употребявайте винаги

ЗЕЛЕНЧУКОВИТЪ и ФРУКТОВИ КОНСЕРВИ

отъ реномираната фабрика на

ИВАНЪ ЮР. ГЕРГИЦОВЪ & С-ИЕ

О. О. ДРУЖЕСТВО — РУСЕ.

Само единъ опитъ ще ви увѣри, че

КОНСЕРВИТЪ ГЕРГИЦОВЪ — РУСЕ,

сж недостигаеми по качество, вкусъ и обработка.

Търсете ги по всички добре уредени магазини изъ царството.

ТЕЛЕФОНЪ — РУСЕ № 246.

4—2

БРАТЯ СТАЙНОВИ. А. Д-ВО

ОСНОВАНА 1848 ГОДИНА.

КАМГАРНА ПРЕДАЧНА ФАБРИКА
и
МОДЕРНА ПАРНА БОЯДЖИЙНИЦА
Централа СОФИЯ (фабрика КАЗАНЛЪКЪ).

Клонове: ПЛОВДИВЪ и РУСЕ.

Собствено производство на вълнени прежди
за трикотажъ, бродерия, тжкачество и пр.

4—2

АНОНИМНО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО „КАЙЛЪШКА ДОЛИНА“

Текстилна фабрика за ленени, конопени и ютени платове.

Покривки за маса и сервиечки ленени и памучни,
бризенти, филтрови платна и канафаци марка К. Д.

Фабрика — телефонъ № 61

ФАБРИЧЕНЪ СКЛАДЪ въ ПЛЪВЕНЪ
Телефонъ № 228.

4—2

БРАТЯ МАДЖУНКОВИ

РУСЕ

тел. № 387—268

за телеграми: М А Д Ж У Н К О В И.

СОФИЯ

телеф. № 1527.

СКЛАДЪ: всички стъкла, машини и принадлежности за содолимонадовото, винено и бирено
производства, бои и есенции, тапи.

Плетачни машини „ДУБИЕДЪ“. Бродерийни машини „КОРНЕЛИ“. Ледени машини
„ЛИНДЕ“. Шевни машини „ВИКТОРИЯ“.

1—1

САМ. ПАТАКЪ АКЦ. Д-ВО

СОФИЯ Бул. Дондуковъ
Клонъ: РУСЕ

ФАБРИКА
за книжни издѣлия

СКЛАДОВЕ
за хартии и училищни и
канцеларски материяли на едро

МАШИНИ
и принадлежности за
графическа индустрия.

КНИЖНО-МУКАВЕНА ФАБРИКА
ГАРА БЪЛОВО.

4—2

БЪЛГАРСКО
АКЦИОНЕРНО
ДРУЖЕСТВО

„ПОСТОЯНСТВО“ — РУСЕ.

КОНЦЕСИОНИРАНА

ФАБРИКА
ЗА
ЛЕНЕНИ,
ПАМУЧНИ,
КОПРИНЕНИ
и
ПОЛЮЮТЕНИ
ИЗДѣЛИЯ.

4—1

Към морето и Дунав за напредък !

ГОДИНА IX. БРОЙ 9.

ВАРНА, ноември 1932 год.

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ :
За България 150 лв., за чужбина — 200 лева.
УРЕЖДА КНИЖОВНО-ПРОСВѢТНИЯ ОТДѢЛЪ.

Отдѣленъ брой 20 лв.

Гл. редакторъ САВА Н. ИВАНОВЪ

1912
г.

1932
г.

Ю Б И Л Е Е Н Ъ Б Р О Й
ПО СЛУЧАЙ 20 ГОДИШНИНАТА ОТЪ БАЛКАНСКАТА
ВОЙНА И АТАКАТА НА ТУРСКИЯ КРЪСТОСВАЧЪ
„ХАМИДИЕ“ ОТЪ НАШИТЪ ТОРПЕДОНОСЦИ.
8(21).1912—8(21).1932 г.

[Handwritten signature]
1932

В. И.

АТАКА.

Сѣнкитѣ на четиритѣ торпедоносца се носятъ въ тихата ноемврийска нощъ таинствено и стройно.

Морето е спокойно. Нощта ясна и лунна. Нищо не предвещава нарушение на спокойствието, което е обхванало природата.

Силуетитѣ се насочватъ къмъ изтокъ. Всичко се е превърнало въ зрение и слухъ. Тази нощъ ще излѣзе ли по-щастлива отъ другитѣ? На корабитѣ всичко е готово за атака. Наблюдателитѣ сж по мѣстата си. Офицеритѣ сж се споразумѣли вече върху начина на атаката, ако се появи противникъ.

„Дръзки“ е последенъ въ върволицата. На него е най-младиятъ отъ командиритѣ на отряда, мичманъ Ір. Куповъ. Занеговъ помощникъ въ този походъ е доброволецъ другаря му, мичманъ Ір. Минковъ. И двамата сж торпедни офицери. И двамата горятъ отъ желание да се срещнатъ съ противника.

Равномѣрниятъ шумъ на машината издава спокойствието, което владѣе тамъ долу, гдето нищо не се вижда, но всичко се чувствава по силата на таинствената връзка между шепата хора, обхванати отъ едно и също желание. Вѣтрътъ, който се образува отъ движение, поддържа бѣдростта на хората отъ палубата и бдителността не отслабва.

Корабитѣ се движатъ напълно затъмнѣни. Никаква свѣтлина не издава присѣствието имъ. Кълба отъ черенъ димъ забулватъ редицата и тя се движи невидима, устремена на изтокъ.

— Г-нъ мичманъ, сигналъ! докладва наблюдателя отъ носа.

На кърмата на предния торпедоносецъ се забелязва слабо блѣзукане на бойния сигналъ: фенеръ: бѣло, зелено, бѣло, зелено — се редува въ непрекъснато.

— По дѣснта стена внимание! Всички по мѣстата си! Повикайте мичманъ Минковъ! Командира бързо дава нарежданията си. Въ машината, внимание! Увеличавайте постепенно до 200 обръщения! Мичманъ Минковъ се явява и докладва, че торпедата сж готови. Командирътъ му съобщава, че противника е забелязанъ въ дѣсно. Бързо се споразумяватъ, че ще се стреля, като се подравнятъ съ противника на паралелни курсове. Командира ще има грижата да подведе торпедоносца по възможностъ по близо за торпеденъ изстрелъ, а помощникътъ ще стреля, щомъ се изравни носа на торпедоносца съ командния мостъ на противника. Тѣ се раздѣлятъ и всѣки заема мѣстото си. Въ това време докладватъ следующия сигналъ — бѣло, зелено и червено — „Атакувамъ противника“.

Сигнала е разбранъ. Всички вече знаятъ че сж въ атака. Преднитѣ торпедоносци се отклоняватъ малко на дѣсно. Въ далечината се очертава единъ тъменъ силуетъ. Ето най-после многоочаквания моментъ. Силуета постепенно се очертава на хоризонта. Той е въ освѣтената частъ на морето отъ луната.

Не може още да се схване коя е предната му частъ и на къде се движи. Торпедоносцитѣ, разгърсени сякашъ отъ невидима сила, съ увеличенъ ходъ, се впусчатъ по посока на противника. Той, нищо не забелязалъ, се движи бавно и като че ли се отклонява малко къмъ западъ. Командата чувствува, че наближава върховния моментъ. Всичко е въ възбуда.

— Десетъ въ дѣсно, командва командира. Тѣй дръжъ! — Естѣ, тѣй дръжъ, отговарятъ изъ подъ краката му и торпедоносца се насочва въ новата посока. Кърмчията работи спокойно, а до него наблюдателя записва моментитѣ на новитѣ команди.

— Десетъ въ дѣсно! — Десетъ въ дѣсно, отговарятъ. — Тѣй дръжъ. — Естѣ, тѣй дръжъ. Торпедоносца послушно се отклонява още къмъ страната на противника.

Голѣмъ пламъкъ и звукъ приличенъ на исполнителско изпълняване се разнася отъ първия торпедоносецъ. Първото торпедо. Една ракета на противника бързо се извива въ небето и веднага последва първия артилерийски изстрелъ. Противника е вече на шрекъ! Артилерийскиятъ огънь се засилва. Следващитѣ торпедоносци даватъ също торпедни изстрели, четвъртиятъ пресича бързо воднитѣ струи на изстрелянитѣ торпедо и ле и къмъ противника, който вече започва по-честа, но безредна артилерийска стрелба.

— Дѣсно на стена! Удържай! Следватъ командитѣ отъ мистика. Командиръ единъ моментъ е въ колебание, отъ коя страна на противника да мине, но време за съображение не остава и той отсича! — Лѣво на стена, удържай! Тѣй дръжъ. Торпедоносца бързо приближава стената на противника. Разстоянието е по-малко отъ триста метра. Огромната фигура на „Хамидие“ се сгъва

Началника на флота на Н. В. презъ време на Балканската война — Воененъ инженеръ Подполковникъ Лудогоровъ.

още по-голѣма подъ огненитѣ гърла на орждията му. Ясно се очертаватъ хората на командния мостъ на кръстосвача и суматохата, която тамъ владѣе. Торпедоносца бързо се изравнява съ носа на противника. Десетъ въ лѣво! Тѣй дръжъ! Още единъ мигъ и командира се безпокои да не сѣ закѣснѣе съ изстрела и се обръща да извика, че е време, когато вижда пламъка отъ своя торпеденъ апаратъ. Торпедото като грамадна ракета очертава пѣтя си въ водата.

— Пъленъ ходъ! командва командира. Торпедоносца трепва, стремително се хвърля напредъ и силенъ взривъ очертава успѣха на атаката. Мощно ура се разнася отъ шепата храбреци на торпедоносца. Артилерийскиятъ подофицеръ отговаря на артилерията на противника отъ своето 47 мм. орждие. Ура! — съпровожда всѣки изстрелъ. Даватъ се и нѣколко револверни изстрела отъ торпедоносца.

Разстоянието е толкова малко, че и съ пистолетъ може да се стреля!

— Лъво на стена!

Торпедоносца бързо завива и възползванъ отъ настаналата суматоха, се скрива въ тъмнината.

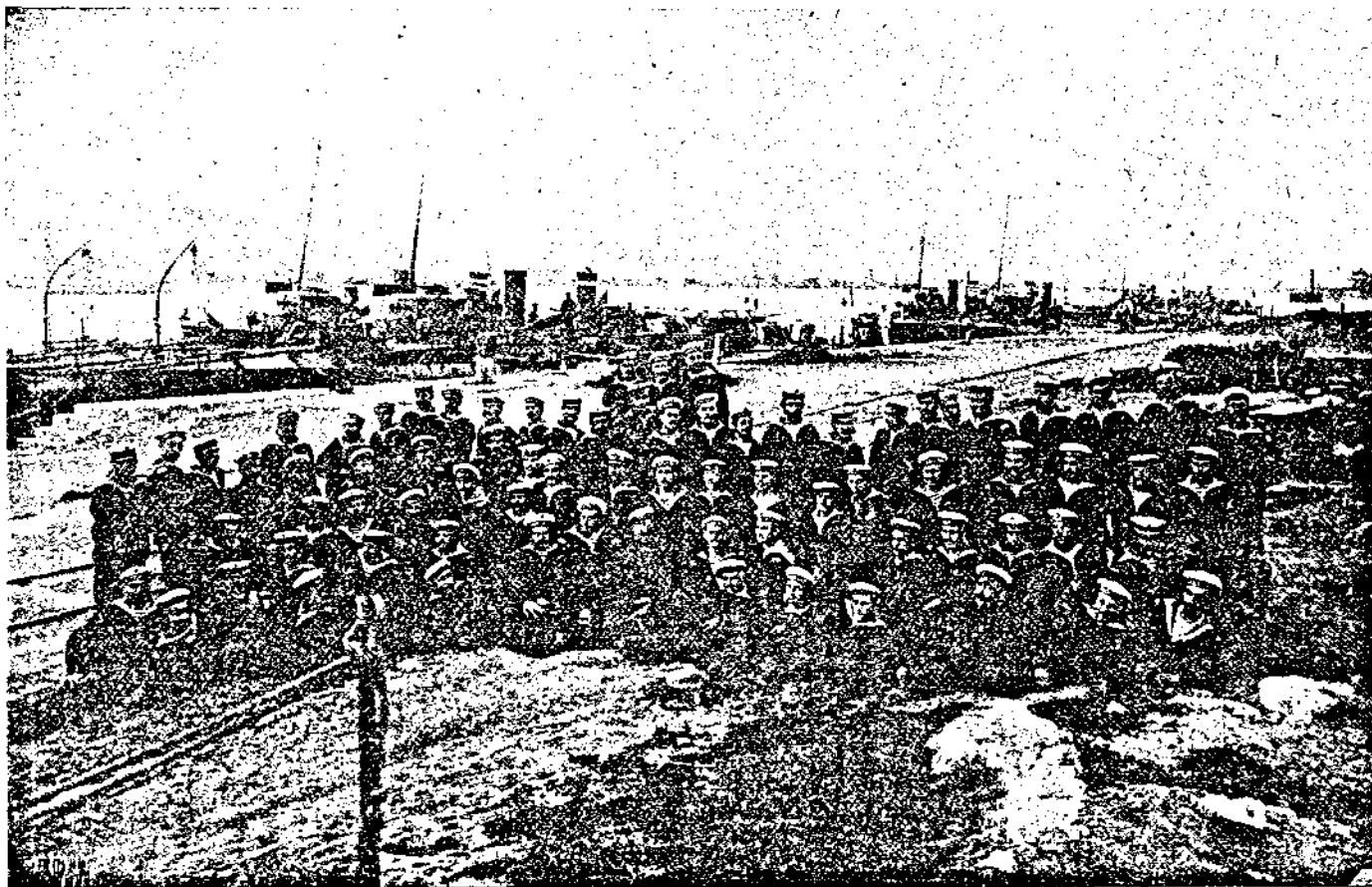
Артилерийскиятъ бой продължава. Неприятелскиятъ изтрѣбители, привлѣчени отъ ракетата на „Хамидие“, сжщо сж въ боя. Изстрели се чуватъ отъ всички страни, а силуетитъ на наши торпедоносци се откриватъ най-неочаквано отъ всички по-

соки. Явява се опасностъ въ единъ моментъ да се сблъскатъ помежду си.

Морето кипи отъ артилерийски снаряди. Торпедоносца получава парче отъ снарядъ въ предната си тржба. Изъ тржбитъ му изригватъ огнени пламъци и го правятъ още по-добра прицелна точка за противника. Даватъ се нареждания да се поправи огъня въ котлитъ и да се прекратятъ факелитъ.

Той изчезва наново въ пъленъ мракъ и се отправя къмъ уговореното мѣсто за среща, кждето сигнала на Началника е вече откритъ.

В. И.

Обслужитъ на нашитъ торпедоносци, участвували въ атакуването на турския кръстосвачъ „Хамидие“.

Г. Куповъ.

АТАКАТА НА „ХАМИДИЕ“.

Успѣшнитъ боеве на българската армия завършиха съ изравняване на фронта по Чаталджанската линия. Тукъ турцитъ се задържаха и дадоха първия сериозенъ отпоръ на побѣдоноснитъ български войски. Предстоеше дълга кампания, която бѣше въ вреда за България и даваше много преимущества на Турция за подобренито на политическото ѝ положение.

Съзнавайки това, турцитъ се заеха за усиление на Чаталджанскитъ позиции. Яви имъ се нужда отъ доставка на артилерия, военни припаси и продоволствие. Доставчицитъ имъ бѣха Германия и Ромъния чрезъ единствения свободенъ пътъ Кюстенджа — Черно море — Цариградъ. Другиятъ пътъ презъ Сръдиземно море представляваше голѣми неудобства по своята дължина и наличието на гръцкия флотъ, поддържащъ ефикасна блокада.

Освобождението отъ гръцката блокада налагаше сериозни морски операции, на които турцитъ

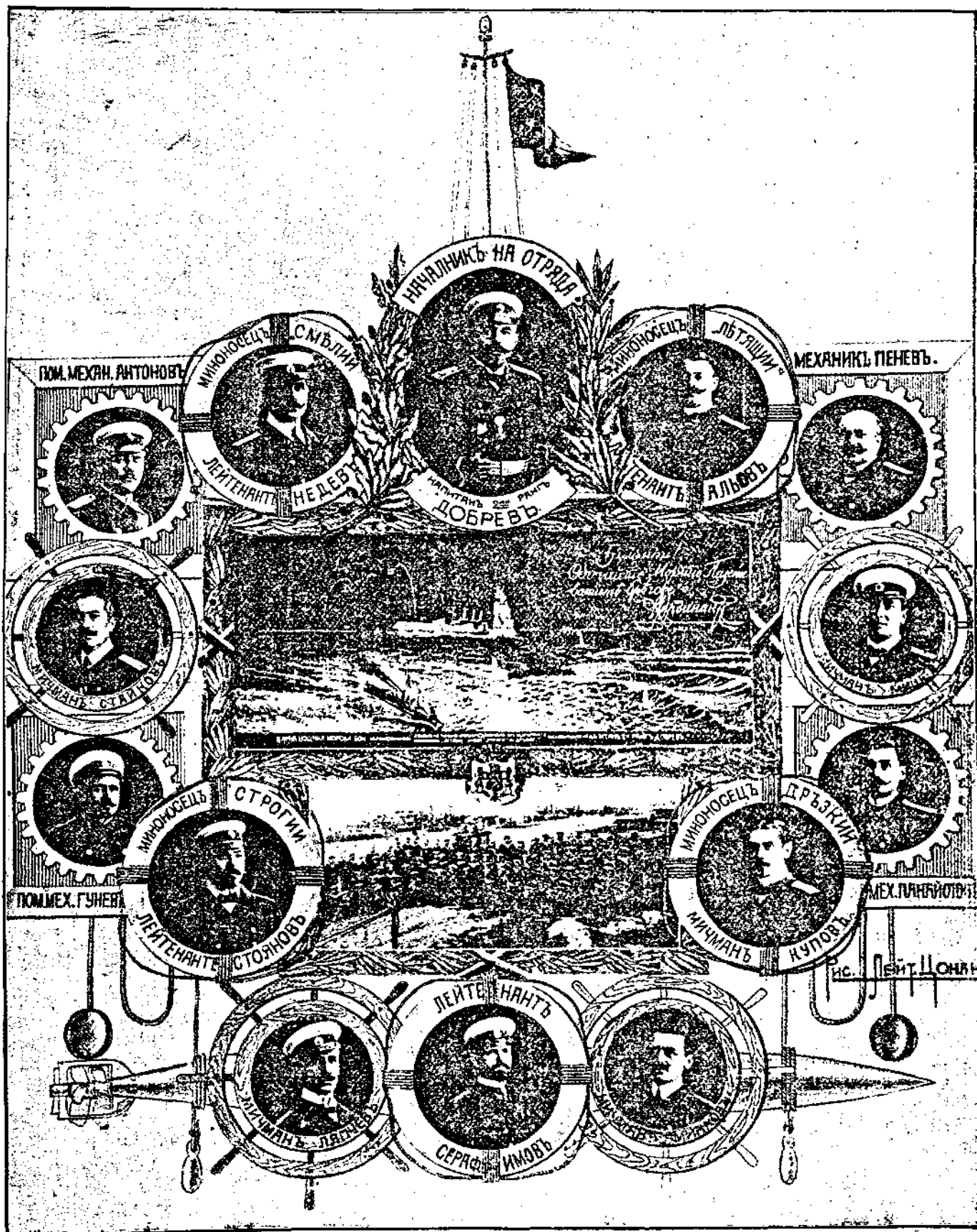
не се решаваха и даже не направиха и опитъ. Тѣй че презъ цѣлата война господаръ на морето бѣше Гърция.

Незначителната морска сила на българитъ даваше всичката възможностъ на турския флотъ да си обезпечи владението на Черно море и използва единствения и при това твърде удобенъ пътъ за връзка съ странитъ, които щѣха да я продоволствуватъ.

За целта Турция отдѣли една значителна частъ отъ своя флотъ съ назначение да обезпечи свободния пътъ на транспортитъ.

Състава на турския флотъ, ангажиранъ въ тая операция, бѣше: 2 леки кръстосвача („Хамидие“ и „Меджидие“) съ по 4,000 т. водоизмѣстване, добре въоръжени съ артилерия и добъръ ходъ; 4 изтрѣбители типъ „Ядигаръ-Милетъ“, съ по 1,100 т. водоизмѣстване; 3 торпедоносца типъ „Самсунъ“ съ по 300 т. водоизмѣстване; малко остарѣлия брононо-

ТАБЛО ОТЪ УЧАСТНИЦИТЪ ВЪ АТАКАТА НА ТУРСКИЯТЪ
КРЪСТОСВАЧЪ „ХАМИДИЕ“ НА 8/21 НОЕМВРИЙ 1912 ГОД.

еецъ „Хайрединъ Барбароса“, който действуваше срещу фланга на нашитѣ позиции при Чаталджа и въ сѣщо време отлично можеше да бжде използванъ при близката отбрана около проливитѣ.

Срещу тоя флотъ ние имаме 6 торпедоносци отъ по 97 тона и две 47 мм. орждия, 22 мили скоростъ въ часъ и учебения кръстосвачъ „Надежда“ отъ 700 тона водоизмѣстване, безъ боево значение, защото нито по хода си, нито по въоръжението отговаряше на изискванията на съвременния бой.

При това съотношение на силитѣ ясно е преимущество на Турция въ Черноморския воененъ театъръ и основателно се смѣташе, че тѣ ще бждатъ безусловни владѣтели на морскитѣ пѣтища. За българския флотъ полето на действие се твърде много стѣсняваше и той оставаше като мѣстно защително сръдство, при случай че се форсираше Варна или Бургасъ, дето нашитѣ торпедоносци биха могли да дадатъ единъ активъ подѣ защитата на брѣговитѣ батареи.

Но войната показа, че не всѣкога теоритически изводи сѣ прави. Тамъ, където всичко се ограничава само съ оценка на материалнитѣ сръдства, всѣкога се грѣши.

При разработване плана на войната съ Турция нашето военно командване не се отнесе съ достатъчно внимание къмъ значението на спомагателнитѣ морски операции и войната ни завари съвършено слаби по море. Ако къмъ съществуващитѣ морски сили на България бѣха прибавени поне 2 изтрѣбителя отъ типа на турскитѣ, съ положителностъ може да твърдимъ, че Чаталджа нѣмаше да има. Разсжденията на тая тема може да ни отвлѣкатъ много на страна, което не влиза въ нашата задача. Обаче не бива да се минава въ мълчание единъ неджгъ, станалъ хронически въ нашата история. Ние никога не сме преценявали правилно значението на морето въ войната и всѣкога сме страдали отъ това. Морскитѣ сили, като воененъ факторъ, всѣкога трѣбва да заематъ правилно съотношение съ сухопѣтнитѣ. Каквато ще и да бжде силата на сухопѣтната армия, въ пълна пропорция и хармония трѣбва да върви и флотътъ, щомъ се има предъ видъ воененъ театъръ, допиращъ до морския брѣгъ. Грѣшно е мнението, че за смѣтка на единъ воененъ корабъ, може да се засилятъ сухопѣтнитѣ войски съ по-големъ полза.

Такова бѣше господстващото мнение до Балканската война у насъ. Струва ни се, че и сега, следъ 20 години, особено прогресъ въ това отношение нѣма, макаръ че историческия опитъ ни учи на друго.

Балканската война почна. Шестѣхъ български торпедоносци бѣха обречени на бездействие въ бойно отношение. Иначе тѣ вършеха тежката и изтощителна служба по пощната охрана на Варненския заливъ, кръстосвайки между Галата и Евксиноградъ. Изтощаваха се безъ цель екипажитѣ, износваха се механизмитѣ и се насаждаше единъ лошъ духъ на безвѣрие въ силата и значението на малкия ни флотъ.

Така, може-би, безславна щѣше да завърши цѣлия боевъ периодъ на младия неукрепналъ и неглижиранъ флотъ, ако упоритата съпротива на турцитѣ предъ Чаталджанскитѣ позиции не наложи една корекция на разбирането за действията по море въ нашето главно командване.

Тогава отъ висотата на Главната квартира се поиска самопожертвуването на малкия ни флотъ за великото дѣло на успѣха. Съ едно предписание, апелайки къмъ патриотическия чувства на мо-

ряцитѣ, на подритвания до тогава флотъ се възложи задача не по-силитѣ му: да спре транспортирането на муниции и продоволствие за Турция.

За такъвъ подвигъ висшето командване на малкия ни флотъ се указа неподготвено. По младата генерация можеше да тури въ изпълнение едно подобно решение, обаче рутината не позволяваше да се излѣзе отъ създадения редъ на командването. Спазване на старшинството бѣше по-важно, отколкото спечелване или изгубване на войната. Но тъй или иначе трѣбваше да се действа. Тогавашиятъ началникъ на отряда торпедоносци се оказа човѣкъ безъ инициатива и трѣбваше да се смѣни. Търсѣше му се мѣсто, което да не накърни честолюбието му. Той самъ чувствуваше себе си не на мѣсто, макаръ че иначе бѣше съвестенъ служащъ и добъръ администраторъ. Следъ малко колебание щаба на флота предизвика едно размѣстване и вмѣсто стария началникъ на отряда бѣше назначенъ новъ началникъ, офицеръ съ добри морски познания, при това миньоръ по специалностъ. Отрядътъ се подобри и настроението се повдигна, ала напразно. И новиятъ началникъ се оказа сѣщо безъ инициатива и при това пропитъ съ недовѣрие къмъ боевата годностъ на нашитѣ корабчета. Известенъ като добъръ началникъ за мирно време, той се провали като боевъ. Още единъ пѣтъ всички преживѣха разочарование и убеждението, че флотътъ ни не може да действа, си пробиваше дълбоки корени.

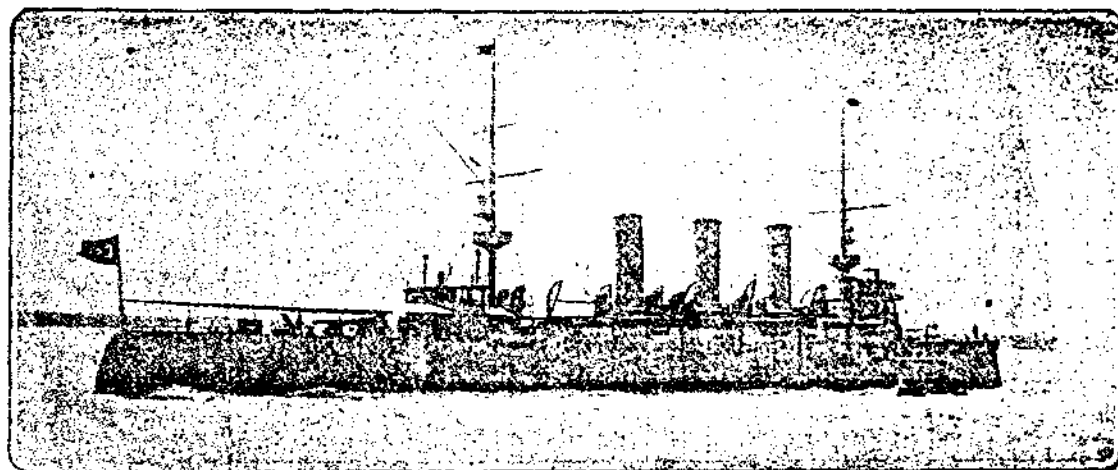
До като флота изживѣваше своитѣ мжки по командването си, действията при Чаталджа се започнаха и бѣше нужно да се излѣзе отъ това положение. Въпросътъ бѣше да се намѣри човѣкътъ. И той се намѣри въ лицето на запасния капитанъ II р. Дим. Добревъ, уволненъ въ надвечерито на войната като неудобенъ и размирненъ офицеръ. Взелъ участие въ Руско-Японската война, като доброволецъ, той бѣше единствения богатъ съ боевъ опитъ морякъ. Правилната оценка би го оставила на чело на създаващия се флотъ, но вмѣсто това, той е уволненъ тъкмо когато ние се готвѣхме за война. Печална действителностъ!

Нуждата наложи въ всѣки случай този онеправданъ офицеръ, виканъ отъ запаса, да заеме найотговорния постъ презъ войната. Задачата си той изпълни блестящо и бждещето ще го отбележи като най-големия ни морякъ.

На 28. октомври капитанъ II р. Добревъ пое командването. Вечеръта сѣщия день отряда отъ 6 торпедоносца излѣзе въ далечно кръстосване, първо такава, извършено при пѣленъ съставъ отъ както флотътъ съществуваше. Преди излизането, въ събрание на командиритѣ, к-тъ II р. Добревъ, въ присѣтствието на Началника на укрепения пунктъ ген. майоръ Янковъ, обяви задачата на торпедоносцитѣ и даде своитѣ нареждания. Ясни и кратки. Ще се търси турския флотъ и безразлично къде е и въ какъвъ съставъ, ще се атакува. Установиха се главнитѣ бойни сигнали и се пожела пѣленъ успѣхъ.

Самоувѣрениятъ и бързъ начинъ на действие прероди отряда. Апатията изчезна, у неувѣренитѣ, може би, се повиши чувството на самосъхранение, но отстъпването бѣше невъзможно.

Първото кръстосване свърши благополучно. Неподготвенитѣ торпедоносци се завърнаха на другия день 11 ч. по обѣдъ. Противникъ не срещнаха, претърсеха срещнатия италиански търговски корабъ, който пѣтуваше отъ Кюстенджа за Цариградъ. Корабътъ не носѣше нищо подозрително, но той е за-

Турският кръстосвач „Хамидие“

несълъ въ Цариградъ вестта, че българският флотъ действа.

Фактътъ, че нашитѣ торпедоносци извършиха това отрядно плаване бѣше вече успѣхъ, а изпълнението му можеше да радва всѣкиго.

Такива нощни кръстосвания се предприемаха всѣки 2—3 дена. Презъ това време к-тъ II р. Добревъ успѣ да нареди една сносна информационна служба, чрезъ връзкитѣ си съ грѣцкия консулъ въ Варна.

Всѣко ново излизане вече ставаше при една по-опредѣлена обстановка и целъ.

Торпедоносцитѣ излизаха, когато се имаха сведения за товарението и трѣгването на транспортитѣ и появяването на турския флотъ около Кюстенджа.

Така бѣше проследенъ ромѣнскиятъ параходъ „Принцеса Мария“, натоваренъ съ контрабандна стока за Цариградъ.

Отрядътъ бѣше го открилъ и подгонилъ. Параходътъ разви максимална скоростъ и можа да избѣгне. Следъ нѣколко часова преследване бѣ изоставенъ, защото отряда не можа да развие скоростъ по-голяма отъ 20 мили въ часъ. Тия два факта направиха вече не сигурно използването на морския лѣтъ за турцитѣ.

При едно подобно излизане отряда се натъкна на лошо време. Не можеше да се развие ходъ по-голямъ отъ 10 мили въ часъ. Вѣтрътъ и вълнитѣ прѣчеха на съвмѣстното плаване и торпедоносцитѣ трудно се държеха въ строя. При завой на курса съ едно намаление на хода стана сблъскване между два торпедоносца и Н-ка бѣ принуденъ да се върне съ отряда, безъ да може да извърши нѣщо. Повредитѣ на сблъскалитѣ се торпедоносци имъ позволиха, безъ да излизатъ отъ строя, да се завърнатъ съ отряда.

Следъ тоя несполучливъ походъ бойната сила на флота ни временно намалѣ. До завършване на ремонта, който щѣше да трае до 10 дена, годни останаха само 4 торпедоносца. Времето сѣщо нѣколко дена продължаваше да е лошо и задържа отряда въ Варна.

Торпедоносцитѣ се стѣгаха въ всѣко отношение. Обърна се внимание на сигнализацията. Н-ка се зае съ упростяването ѝ и по-сериозното усвояване отъ екипажитѣ.

На 7. ноемврий с. ст. (20.XI. н. с.) се получи сведения, че два специално ангажирани (тъй като обикновенитѣ параходи се въздържаха) египетски транспорта „Акъ-денизъ“ и „Кара-денизъ“, съ

контрабандна стока (артилерия и военни припаси), натоварени въ Кюстенджа, ще трѣгнатъ вечерта за Цариградъ. Около Кюстенджа било забелязано присѣтствието на турски военни кораби.

Организираната по домашенъ начинъ информация на Н-къ отряда даде блестящи резултати. Той бѣше всѣкога въ течение на движението на турски-тѣ кораби, и по-рано, и по-пълно осведоменъ, отъ колкото пристигаха сведенията на официалната разузнавателна служба.

Както всѣкога, така и на 7/20 ноемврий 1912 г. кап. II р. Добревъ даде своитѣ нареждания вечерта непосредствено преди трѣгването. Инструкциитѣ бѣха кратки: При среща съ неприятеля, по дадения сигналъ отъ началника, ще се атакува противника, като всѣки торпедоносецъ се доближи до торпеденъ изстрелъ. Презъ време на атаката никакви нови разпорѣждания да не се очакватъ. Командиритѣ ще изпълнятъ дълга си и ще се оттеглятъ следъ боя на сборенъ пунктъ около Батово. Въ случай на нужда следъ боя началникътъ ще вдигне бѣлъ стоженъ огънь за съсредоточаване.

Обикновено презъ деня, никой освенъ Н-ка не знаеше, ще има ли походъ презъ нощта. Торпедоносцитѣ всѣкога биваха готови, единъ часъ следъ получаване на заповѣдь да излѣзатъ, а двата отъ тѣхъ можеха 15 минути следъ заповѣдта да се снематъ отъ вързала.

Това правѣше излишни каквито и да било предварителни разпорѣдби и приготовления и изключваше възможността любопитнитѣ очи и уши да узнаватъ намѣренятия на началника.

На 7.XI.1912 г. въ 8 ч. вечерта се получи заповѣдь за излизане.

Къмъ 9½ часа вечерта 4 торпедоносца: „Летящи“ — командиръ лейтенантъ Альовъ, „Смѣли“ — командиръ лейтенантъ Недевъ, „Строги“ — командиръ лейтенантъ Стояновъ и „Дръзки“ — командиръ мичманъ Ір. Куповъ (Н-къ отряда държи знамето си на „Летящи“) излѣзоха отъ пристанището.

Нощта бѣше ясна и лунна. Почти пълната луна се е издигнала доста надъ хоризонта и отъ време на време се закрива задъ облацитѣ. Морето е тихо. Торпедоносцитѣ свободно могатъ да развиятъ пълния си ходъ.

Още съ излизането си отъ пристанището торпедоносцитѣ биятъ бойна тревога, приготвятъ се за атака. Хората сѣ разпредѣлени. Стражата заема мѣстата си. Чувства се нѣкакво особено повишено настроение. Торпедоносцитѣ единъ следъ другъ, на

разстояние до 100 метра, се промъкват покрай Евксиноград и вземат курсъ Ю 60° И. На чело е началникъ отряда. Строй върволица. Ходъ 14 мили въ часъ. Привичното око на моряка ясно различава тъмнитъ силуети на четиритъ черупки, израснали вече въ гиганти, които носятъ въ себе си победата и успѣха на България.

Въ 0 ч. 35 м. на 8/21 ноемврий 1912 г. въ дѣсно по курса, на разстояние 3 мили, се открива тъмна маса — силуетъ на корабъ въ пълнѣн мракъ. Очертанията му се проектиратъ на по-свѣтлия фонъ на хоризонта. Той е забелязанъ едновременно отъ всички торпедоносци.

Отъ челния торпедоносецъ се предава по тайния фенеръ сигналъ: „Виждамъ неприятеля въ дѣсно“. Последователно този сигналъ се повтаря отъ 2. и 3. торпедоносецъ. Не завършилъ първия сигналъ, началникътъ дава вторъ: „Атакувамъ неприятеля“. Репетиратъ се наново сигналитъ.

Ходътъ на торпедоносцитъ се увеличава последователно до пълнѣн. Това разтегля линията до 1½ километра. Освенъ първия, торпедоносцитъ правятъ отклонения въ дѣсно, разпръсватъ се всеоразно.

Противникътъ съ бивенъ ходъ държи С (северъ) и като че ли не забелязва торпедоносцитъ.

Въ 0 ч. 45 м. първиятъ торпедоносецъ, наближилъ до 600 м., при не съвсемъ установенъ курсъ и подъ остъръ жгълъ на противника, дава торпеденъ изстрелъ, имайки циркуляционно движение.

Въ сѣщия моментъ отъ неприятелския корабъ, който се оказва кръстосвача „Хамидие“, се извива зелена сигнална ракета и веднага се открива честа артилерийска стрелба по всички торпедоносци. Следъ изстрела „Летящи“ продължава да завива въ лѣво. Следващиятъ го торпедоносецъ „Смѣли“ прави по-големи сближения. Въ 0 ч. 47 м. дава изстрелъ, продължава да се движи по курса си. Въ тоя моментъ бива силно обстрелванъ и за да избѣгне попаденията, извива силно въ лѣво. При бързото поставяне на кърмилото, поврежда се кърмилната машинка и торпедоносецътъ, съ заклинено кърмило, почва да прави циркуляция. Спира хода си и се заема съ освобождаване кърмовия приводъ за рочно управление. „Смѣли“ получава попадение, парчета отъ разривенъ снарядъ, които раняватъ единъ човѣкъ и пробиватъ кожата на машинното отдѣление.

Въ това време ясно се забелязва завиване на противника въ лѣво. Отклоня курсъ си на западъ.

Торпедоносецъ „Строги“ въ 0 ч. 50 м. подхожда на торпеденъ изстрелъ и отъ разстояние 200 м. пуца торпедото си. Изстрела е направенъ преждевременно, което се вижда по фосфорисциращата следа, която пресича курса на противника предъ носа му.

Последния миноносецъ „Дръзки“ подхожда къмъ изстрелъ при положение на твърде остъръ жгълъ, имайки противника вече въ лѣво и почти на носа. „Дръзки“ се отклоня на лѣво, пресича курса на „Хамидие“, лѣга на контръ курсъ по дѣсната стена и отива на сближение по сѣщия курсъ. Тоя

маневъръ му дава възможностъ да се сближи на 50—60 метра и почти въ упоръ, при минаване покрай стената на „Хамидие“, дава изстрелъ въ 0 ч. 53 м.

Торпедото попада въ носовата частъ около предния стожеръ. „Хамидие“ за моментъ престава да стреля и силно клюмва съ носа си.

Отъ тоя моментъ действията на торпедоносцитъ преставатъ да се подаватъ на общи наблюдения и всѣкой действува по свое усмотрение и рискъ.

Къмъ мѣстото на атаката се приближаватъ други кораби, които влизатъ въ артилерийски двубой съ срещнати наши торпедоносци. Стреля се отъ всички страни. Очертаватъ се силуети на кораби типъ „Самсунъ“ и „Ядигаръ-Милетъ“.

Артилерийската стрелба става безредна. Торпедоносцитъ губятъ ориентировка. Наши и неприятелски торпедоносци се разбъркватъ.

Презъ този периодъ ще изнесемъ действията само на торпедоносецъ „Дръзки“; за другитъ ще трѣбва да си кажатъ думата останалитъ командири.

Следъ торпедния изстрелъ „Дръзки“ излиза задъ „Хамидие“ и прави завой въ лѣво съ разчетъ да мине, ако се окаже възможно, въ догонване съ лѣвата си стена. Въ момента на циркуляция, при положение на описана 1½ окръжностъ,

задъ кърмата въ дѣсно се вижда торпедоносецъ, насоченъ право на него, съ пълнѣн ходъ. Не се разбира нашъ или чуждъ корабъ е. Положението е критическо. Още нѣколко секунди и сблъскването е неизбежно. Очертава се вече, че е нашиятъ миноносецъ „Строги“. По ударитъ на звънца се разбира, че на „Строги“ намаляватъ хода. На „Дръзки“ въ сѣщия моментъ се поставя право кърмилото и се увеличава до пълнѣн ходъ. Отъ тржбитъ почватъ да излизатъ пламъци, обстоятелство, което открива хубава целъ за противника.

„Строги“ настига „Дръзки“, слабо го чука въ дѣсната предния частъ и торпедоносцитъ благополучно се раздѣлятъ и се губятъ въ тъмнината.

„Дръзки“ намалява хода за да се спратъ пламъцитъ. Окончателно се загубва всѣкаква ориентировка. Отъ всички страни се мъркатъ силуети на торпедоносци. Прави впечатление

като че ли морето гъмжи отъ кораби. Безредна артилерийска стрелба се води по всички направления.

Виждатъ се дългитъ силуети на турскитъ изтрѣбители, а между тѣхъ сноватъ нашитъ. За торпеденъ изстрелъ не може да се мисли. Целитъ бърже се появяватъ и изчезватъ по най-разнообразни направления. Тукъ „Дръзки“ получава попадение въ димовата трѣба. Снаряда пробива отъ дветъ страни тънката ламарина на трѣбата и полѣтява въ морето. По всичко личи че удъра е отъ много близко разстояние и при това съ бронебоенъ 47 мм. или 57 мм. снарядъ. Почти всички торпедоносци издаватъ огнени езици отъ тржбитъ си.

На стожера на единъ торпедоносецъ блѣсна блѣлъ фенеръ — условенъ сигналъ за сборъ на нашия отрядъ.

Отбивайки се съ артилерийски огънь отъ срещнатитъ кораби, „Дръзки“ се насочва къмъ блѣлия фенеръ. Артилерийската канонада остава задъ

Началникъ отряда на нашитъ торпедоносци — кап. II. р. Дим. Добревъ, сега зап. кап. I. рангъ, адвокатъ, въ София.

гърба ни. До бѣлия фенеръ се очертаватъ силуетитѣ на два наши торпедоносци. На сбора се явяватъ всичко три кораба, едина липсва. Неволна въздишка се изтрѣтва отъ всички и всѣки е пожалилъ загубения другаръ.

Явилиятъ се на сборния пунктъ торпедоносецъ се оказаха „Летящи“, „Строги“ и „Дръзки“. Началникътъ построява отряда въ върволица и се насочва съ курсъ къмъ западъ. Открива се носъ Калиакра. Новъ курсъ юго-изтокъ, отъ кждето се чува още далечна канонада. Канонадата скоро престава. На около нищо се не вижда. Разнасятъ се отдѣлни гърмежи.

Отрядътъ прави нѣколко кръстосвания и се насочва къмъ опредѣленото мѣсто за рандеву при Батово.

Морето е спокойно и едва колебае могщата си гръбъ. Луната се е склонила на западъ, прикрита задъ облаци. Въ дѣсно се описва черния силуетъ на Калиакра. Торпедоносцитѣ единъ задъ други, като закачени, пронизватъ мрака и водата, а хората носятъ въ сърцата си великата радостъ за първата си победа.

Наоколо нищо не напомня, че преди часъ — дѣс се е разиграла кървава трагедия.

На разсъмване отряда се прибира въ Варна. Предъ входа на залива се вижда силуета на нашъ миноносецъ, идещъ на среща. Показва опознателни сигнали — „Смѣли“.

И радостъ, и недоумение!

Оказва се, че следъ като поправилъ повредата на кърмилото, „Смѣли“ изгубилъ отряда. Срѣща се съ неприятелскитѣ изтрѣбители, размѣня нѣколко артилерийски изстрела и понеже ималъ раненъ на борта си, отправилъ се за Варна. Следъ стозарване ранения, излиза да посрещне отряда.

Проведената атака на нашитѣ торпедоносци е класически примѣръ на водене подобенъ морски бой.

Добре осведоменъ за състоянието на противника, Н-къ отряда изненадва противника съ явяването си и по този начинъ осигурява половината успѣхъ. До торпеднитѣ изстрели действията на торпедоносцитѣ сж безупрѣчни.

Развърщането на отряда е и пълнено отлично. Въ ударитѣ сж допустнати грѣшки, които даватъ като резултатъ само едно падение.

Първиятъ и вториятъ торпедоносецъ стрелятъ на циркуляция, безъ да изчакатъ момента на най-благоприятното положение. Третиятъ торпедоносецъ дава изстрела си подъ остъръ ъгълъ и преди време. Четвъртиятъ, който има най-дълго време да се справи съ обстановката и да се корегира, достига до върния ударъ.

Ни единъ отъ торпедоносцитѣ не е могълъ да стреля съ второто си торпедо. Това се дължи на технически причини. Дветѣ торпедни тржби сж поставени на единъ общъ фундаментъ, но въ противоположни страни. Това е било предизвикано отъ же-

лание да се избѣгватъ изненади предъ самата атака. Манипулацията съ тржбитѣ е доста затруднителна и за да не се внася смущение, се обезпечаватъ и дветѣ стени поне съ по едно торпедо.

За втори изстрелъ трѣбва да се маневрира съ торпедоносца. Въ тоя случай, само ако противника е на котва, е възможенъ последователния втори ударъ. При разминаващи се противници вторъ изстрелъ може да бжде даденъ при второ подвеждане за атака. Обаче тукъ се губи главния елементъ на успѣха — изненадата. Освенъ това торпедоносцитѣ трѣбва да излѣзатъ отъ сферата на действителния огънь, да се организиратъ наново. По чисто психологически причини това организиране става бавно. Губи се време, нощта минава, преимуществата, тъмнина и изненада, на малкитѣ торпедни кораби пропадатъ. Противника сжщо успѣва да се организира или пъкъ има пълна възможностъ да избѣгне. При наличие на много торпедни кораби последователни атаки се извършватъ отъ самостоятелни дивизиони при опредѣленъ отъ по-рано редъ.

Опити за втори изстрелъ сж правени отъ нашитѣ торпедоносци, но сж излѣзли несполучливи, благодарение на срѣщата съ изтрѣбителитѣ. По изтрѣбители не е можело да се стрелъ, защото тѣхното появяване е бивало внезапно и не всѣкога отъ страна на действащата стена и винаги не е въ изгодна за изстрелъ позиция.

При сериозни и продължителни обучения и тренировки на екипажитѣ на торпедоносцитѣ за двустранно използване на торпеднитѣ тржби, може за въ бждеше да се достигнатъ посполучливи удари.

Но за честъта на нашитѣ торпедоносци трѣбва да кажемъ, че тѣ произведсха първото си тактическо учение при пълна бойна обстановка и поженаха първата славна побѣда на малкия ни флотъ.

Следъ Руско-Японската война атаката на българскитѣ торпедоносци бѣше единствената произведена точно по изискванията на правилата за торпедна тактика. Поуката отъ Руско-Японската война бѣше отхвърлила стойността на твърде малкитѣ торпедоносци като нашитѣ. Но действителността показва, че обстановката е твърде важенъ елементъ въ морския бой и при високъ духъ на хората, всѣка черупка може да бжде съ полза употребена.

Това сж положителнитѣ страни, които прояви нашиятъ флотъ за успѣха си. За него му помогнаха и турцитѣ. Вънъ отъ всѣка критика е начина, по който тѣ поддържаха охраната на толкова важната комуникация. Тѣ най-грубо пренебрѣгнаха основнитѣ стратегически и тактически военноморски принципи. Транспортътъ се извършваше нощно време. Минаването по край неприятелската база ставаше при най-благоприятнитѣ за нападение отъ противника (българитѣ) условия. Охраната се възлагаше на кръстосвачи като „Хамидие“ и „Меджидие“, придружени отъ торпедоносци. Торпедоносци-

Кап. II р. о. з. Г. Куповъ — преподавателъ въ Морското училище. Презъ време на Балканската война и атакуването на кръстосвача „Хамидие“, въ чинъ мичманъ I р., командувалъ торпедоносца „Дръзки“.

тѣ се отдалечаваха отъ голѣмитѣ кораби и като че ли образуваха стражева верига по край нашитѣ брѣгове. Абсурдъ въ военно морско отношение при дадената стратегическа обстановка. Ако турцитѣ сж се смѣтали за абсолютни господари на Черно море, начина на действието имъ показва пълно невежество въ познаване на елементитѣ на морската война.

Изглежда сжщо така, че лошо е била организирана опознателната сигнализация при срещата. Подаването ракета отъ „Хамидие“, следъ изстрела на „Летящи“, иде да покаже, че турскиятъ корабъ е очаквалъ своитѣ торпедоносци и прѣвъ той имъ показва опознателенъ сигналъ. Ако турцитѣ сж забелязали по-рано нашитѣ кораби и сж ги допуснали да се промѣкнатъ на близко разстояние, това е непростителна грѣшка.

Разглеждайки следъ 20 години тоя боенъ активъ на българския флотъ, човѣкъ не може да не се възхити отъ славното дѣло на нашитѣ моряци. Не е велика по своитѣ материални постижения тая победа, а по проявата на мощния български духъ.

Флотътъ съ тая атака изкупи всички грѣхове и си създаде единъ мораленъ капиталъ, отъ лихвитѣ на който ще приживѣватъ нѣколко поколѣния. Атаката на „Хамидие“ е богата иллюстрация за доброто и лошото въ нашата държавна военна организация.

Политическитѣ последици на морската ни победа бѣха грамадни. Веднага се почувствува разведряване на стегнатата политическа обстановка въ Лондонъ и преговоритѣ взеха едно благоприятно направление. Ако не съумѣхме да го използваме, нека за това носи грѣха нашата дипломация, стара грѣшница, която има гениална способностъ да обрѣща въ поражение всички успѣхи на българското оржие.

Че успѣха на атаката е билъ отъ голѣмо значение доказва факта, че още сжщия день Н. В. Царь Фердинандъ, въ качеството си на главнокомандующъ, телеграфически награди Н-къ отряда съ воененъ орденъ за храбростъ III ст. — отличие, което се направя въ флота единственъ пжтъ за презъ цѣлата Балканска война.

Г. Куповъ.

Мичманъ I рангъ К. Минковъ.

ВЗРИВАВАНЕТО НА ТУРСКИЯТЪ КРЪСТОСВАЧЪ „ХАМИДИЕ“ ПРЕЗЪ НОЩЬТА НА 7. СРЕЩУ 8. НОЕМВРИ 1912 ГОДИНА.

Подъ горното заглавие, въ руското военно списание „Морской сборникъ“ (Петербургъ, книжка № 1 отъ 1913 г., стр. 145—148), е отпечатано писмото на българския мичманъ I рангъ К. Минковъ, изпратено до редакцията на списанието „Морски сборникъ“. Мичманъ I рангъ К. Минковъ *) е участникъ въ атакуването на турския кръстосвачъ „Хамидие“. Той е билъ помощникъ командиръ на торпедоносецъ „Дръзки“ и самъ е изстрелялъ торпедото, което улучи и повреди тежко турския кръстосвачъ. За да напише това писмо той е билъ подтикнатъ отъ обстоятелството, че следъ атаката върху турския кръстосвачъ „Хамидие“ (презъ време на Балканската война), чуждата обществена и военно-морска преса е дала множество невѣрни сведения за тази атака, нѣкои отъ които сж били съ тенденция да умаловажатъ постигнатитѣ резултати и да засѣнчатъ славата, която българскиятъ воененъ флотъ доби чрезъ нея. Тукъ по-долу ние даваме превода на това писмо по-случай двадесето годишнината отъ атаката. То е много интересно и е отъ значение за нашата морска история, а до сега бѣше известно само на единъ тѣсенъ кръгъ наши моряци.

Мичманъ I р. Кирилъ Минковъ, помощникъ командиръ на торпедоносецъ „Дръзки“ презъ време на атаката върху турския кръстосвачъ „Хамидие“. Загиналъ на руска мина презъ свѣтовната война на 26.IX.1916 г. въ чинъ капитанъ-лейтенантъ.

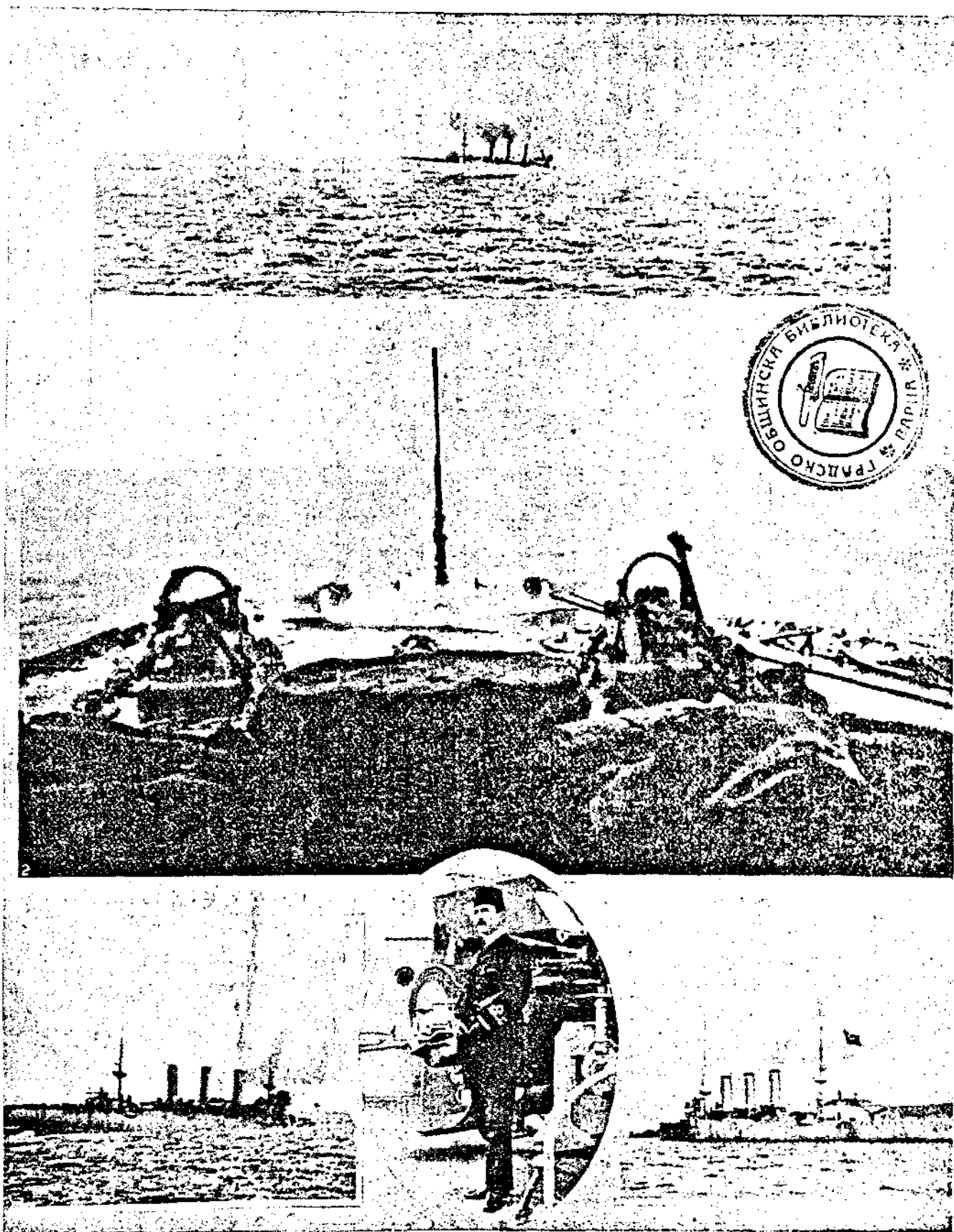
„Въ Вашитѣ, а особено въ чуждестраннитѣ вестници и списания, много погрѣшно бѣше предадено известието, че нашитѣ торпедоносци атакували турския кръстосвачъ „Хамидие“ при Деркосъ, че торпедитѣ били пуснати отъ разстояние 2000 метра и че нашитѣ торпедоносци били потопени. Предъ видъ на това, че тази атака е единствената следъ руско-японската война, която е изпълнена при пълна бойна обстановка, въ открито море, въ време на движение и следователно представлява интересъ за всѣки морякъ, а особено за моряцитѣ — торпедисти, азъ, като участникъ въ тази атака, ще се постарая да изложя сжщността на работата, още повече като имате предъ видъ, че всичкитѣ наши офицери-торпедисти сж възпитаници на руската офицерска торпедна школа.

Следъ разгромяването на турската армия отъ нашитѣ войски, тя се лиши отъ артилерията си, всичкитѣ ѝ складове попаднаха въ наши ржце и тя по необходимостъ трѣбваше да потърси отъ чужбина орждия, коне и бойни припаси. Освенъ това за изхранването на армията и Цариградъ имъ бѣше необходимо жито, каквото тѣ нѣмаха. Единствениятъ пжтъ за получа-

*) Мичманъ I рангъ Кирилъ Минковъ, единъ способенъ български морски офицеръ, загина като командиръ на минната рота въ чинъ капитанъ-лейтенантъ презъ време на свѣтовната война (26.IX.1916 г.) въ Варненския заливъ при почистване на северния проходъ отъ вражески (руски) мини.

ване на всичко необходимо отъ чужбина бѣше: Германия — Австрия — Ромъния — пристанището Кюстенджа — Черно море — Босфора. За осигуряването на този пжтъ отъ нападението на нашия малъкъ флотъ (или както е казано въ една руска спра-

ПОВРЕДЕНИЯТЪ ТУРСКИ КРЪСТОСВАЧЪ „ХАМИДИЕ“.

Следъ атакуването на турския кръстосвачъ „Хамидие“ въ английското списание „The Illustrated London News“ (Vol. 142, № 3849, 25.1.1913 г.) отпечатаха тукъ препечатанитъ снимки. Горѣ се вижда бѣгащия следъ атаката турски кръстосвачъ „Хамидие“ за да се скрие въ Цариградъ, пжтувайки съ наклоненъ носъ. Подъ нея отдолу се вижда заравящия се въ водата носъ на кръстосвача. Най-отдолу въ срѣдата се вижда командирятъ на турския кръстосвачъ „Хамидие“—капитанъ Хюсеинъ Рауфъ. Въ лѣво отъ него се вижда какъ е изглеждалъ „Хамидие“ въ Цариградъ преди да влѣзе да се поправа въ сухия докъ — повредената частъ на носа му е била 11 кв. ярда (около 10 кв. м.). Въ дѣсно се вижда какъ е изглеждалъ „Хамидие“ следъ поправката му.

вочна книжка — „флотъ, който нѣма никакво значение“) турцитѣ отдѣлиха половината отъ флота си.

Азъ оставамъ Вие да прецените значението на тази мѣрка, както по отношение на насъ, така и по отношение на турцитѣ. Останалата половина отъ турския флотъ бѣше заета съ обстрелването на нашитѣ войски за да имъ попрѣчатъ да се движатъ къмъ Цариградъ. По този начинъ задачата на гръцкия флотъ бѣше извънредно много опростена и той можеше да хазайничи въ Архипелага като у дома си.

Нашитѣ морски сили Ви сж известни: Кръстосвача „Надежда“ (700 тона водоизмѣстване) и шестъ 97 тонни торпедоносци, срещу които Турция противопостави половината отъ флота си. Само това обстоятелство, взето отдѣлно, бѣше една военна печалба за България.

Нашитѣ планове и нашитѣ предидущи действия въ случая не сж интересни и затова азъ нѣма да се спирамъ върху тѣхъ. Презъ нощта на 7. срещу 8. ноемврий (ст. ст.) 1912 г., на линията носъ Калиакра — носъ Емине се бѣха разположили, съ целъ да прикриятъ плутващитѣ отъ Кюстенджа за Цариградъ транспорти съ воененъ товаръ, следнитѣ турски военни кораби: броненосецътъ „Барбаросъ-Хайрединъ“, кръстосвачътъ „Хамидие“, миннитѣ кръстосвачи „Пейкъ-и-Шевкетъ“, „Беркъ-и-Сатветъ“, „Пеленкъ-и-Дерия“, контъръ торпедоносцитѣ „Ядигиаръ-Милле“, „Самсунъ“ и други. Излѣзли отъ Варна, въ 12 часа и 40 минути следъ полунощъ, на 30^и на дѣсно отъ нашия курсъ, на 32 мили на изтокъ отъ Варна, ний забелязахме тъменъ силуетъ на неприятелски корабъ. Нощта бѣше лунна съ лека мъгла. Веднага се насочихме къмъ неприятеля и започнахме да се приближаваме къмъ него съ пъланъ ходъ. Плутвахме въ строй върволица. Щомъ бѣхме забелязани отъ кръстосвача додоха една ракета и откриха отчаена стрелба. На дадената отъ кръстосвача ракета отговориха други 3—4 неприятелски кораба.

Първиятъ торпедоносецъ, минавайки на разстояние 500 метра, пушна торпедо, вториятъ успѣ да се приближи на 300 метра, третиятъ на 150 м., а четвъртиятъ, на който бѣхъ и азъ *), (командиръ — мичманъ I р. Г. Куповъ **) мина покрай стената на неприятеля на разстояние 50—60 метра. Азъ държахъ дръжката на торпедния апаратъ и въ този моментъ чувствахъ, че съдбата на неприятелския кръстосвачъ е въ моитѣ ръце и че е достатъчно само едно дръпване за да го изпратя на дъното на морето или най-малко — да го повредя тежко.

*) Мичманъ I рангъ Минковъ, завършил руското морско училище въ Петербургъ, а презъ есенята 1912 год. — завършил руската офицерска торпедна школа.

**) Завършилъ сжщо руското морско училище въ Петербургъ.

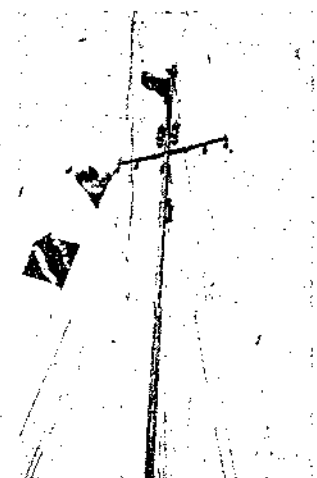
Дръпнахъ дръжката, следъ 3—4 секунди чухъ страшенъ взривъ и видѣхъ грамаденъ воденъ стълбъ. Кръстосвача като че се наклони. Неможахъ да видя добре направеното разрушение отъ взрива, тъй като ние се разминахме много бързо (плутвахме съ скоростъ 26—27 мили въ часъ), но следъ моя сполучливъ изстрелъ той престана въ продължение на 5—6 минути да стреля, което обстоятелство ни даде възможностъ, както ний самитѣ, така и останалитѣ торпедоносци, да се отдалечимъ благополучно. Никой не откри прожекторъ. Изненадата е била тъй голѣма за турцитѣ, че ние, които минахме на 50 метра отъ стената на кръстосвача, не получихме нито единъ снарядъ и не бѣхме никакъ повредени. Само димната ни трѣба бѣше пробита отъ влѣзълъ и излѣзълъ 47 мм. снарядъ.

Не бѣхме още успѣли да се отдалечимъ 3—4 мили отъ кръстосвача, когато ни нападнаха контъръ-торпедоносцитѣ „Ядигиаръ-Милле“, „Самсунъ“ и още два други; тѣ откриха орждейна стрелба. Ний сжщо не имъ останахме длъжни и започнахме да стреляме отъ нашитѣ 47 мм. орджия. Турцитѣ, които имаха голѣмо преимущество въ скоростта си (28—35 възела въ часъ), бързо се отдалечиха. Следъ 20 минути се натъкнахме на бързащитѣ на помощъ минни кръстосвачи „Пейкъ-и-Шевкетъ“ и „Беркъ-и-Сатветъ“. Неможахме да ги атакуваме, защото разстоянието до тѣхъ бѣше голѣмо; само си размѣнихме нѣколко изстрела и се разминахме. Едвамъ къмъ разсъмване, когато приближаваме къмъ Варна, забелязахме, че стрелящия отъ далечъ по насъ корабъ билъ броненосецъ „Барбаросъ-Хайрединъ“. Кръстосвача „Хамидие“ не се виждаше по хоризонта.

Разглеждайки резултатитѣ отъ торпедната атака констатирахме, че четиритѣхъ наши торпедоносци сж пушнало последователно 4 торпеда, отъ които е попаднало въ целта едно т. е. 25%. Групови торпедни изстрели не сме давали. Кръстосвача „Хамидие“ е повреденъ тежко и изваденъ отъ строя; споредъ нѣкои телеграми той едвамъ не е потъналъ преди да бѣде вкаранъ въ дока въ Златния рогъ за поправка. Говорѣше се, че единъ турски контъръ-торпедоносецъ билъ разстрелянъ отъ свонитѣ кораби и потъналъ.

Ний нѣмаме никакви загуби. На два наши торпедоносца сж пробити отъ снарядъ димовитѣ трѣби и е раненъ само единъ морякъ леко. Вземайки подъ внимание че ний трѣбваше да се сражаваме последователно съ половината на турския флотъ и че не сме дали никакви жертви трѣба да се признае, че получения резултатъ е много добъръ“.

Варна, 20.XI.1912 год.

Стожера на корабъ „Дръзки“

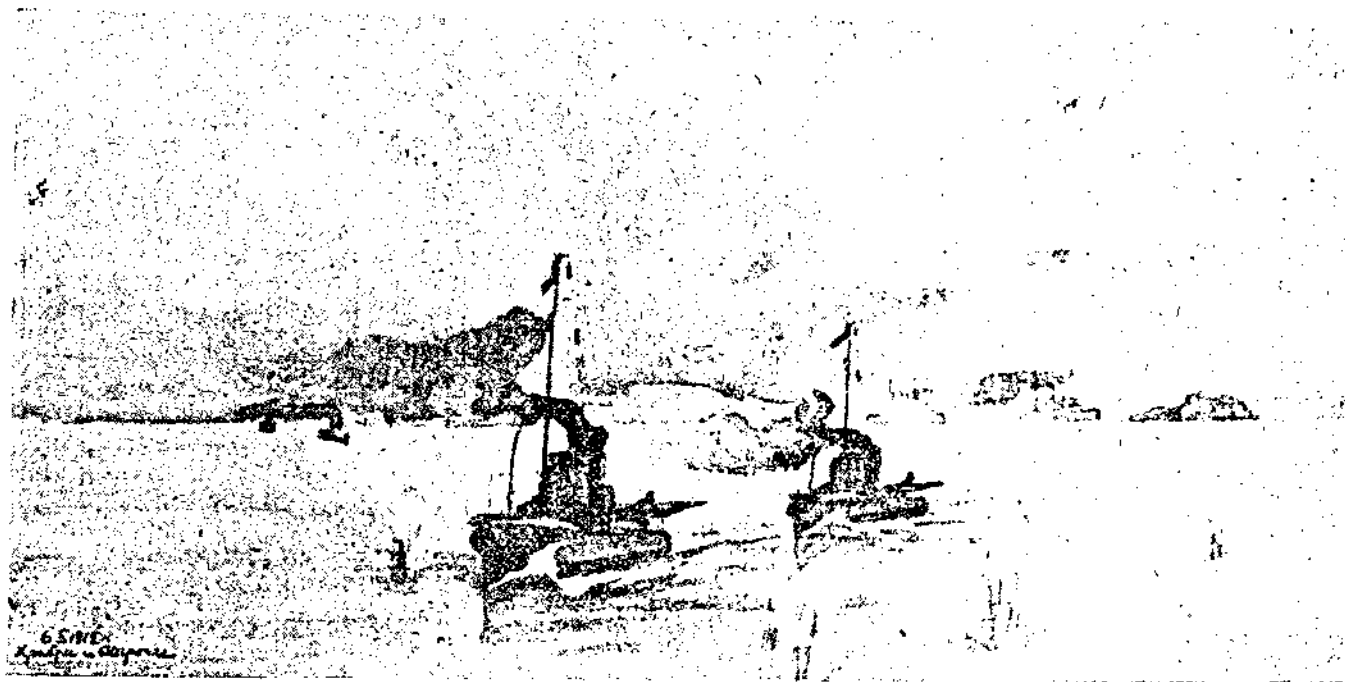
МОРСКИЯ МУЗЕЙ

при Българския Народенъ Морски Сговоръ се помѣщава въ девическата (гимназия

„МАРИЯ ЛУИЗА“ — ВАРНА.

Музея е отворенъ ежедневно отъ 9—13 и отъ 15—19 часа.

ТОРПЕДОНОСИТЕЛЪ „ХРАБРИ“ И „СТРОГИ“ ПРОТИВЪ ТУРСКИЯ ФЛОТЪ.

Първата схватка на нашия флотъ съ турския на 6.X.1912 г., съ който боевъ епизодъ нашиятъ малък, но храбъръ черно-морски флотъ турн началото на Балканската война на море. Въ тази схватка участвуваха: торпедоносца „Храбри“ съ командиръ Р. Серафимовъ (сега покойникъ), младши офицеръ мичманъ I. р. Обрѣшковъ (сега зап. кап. лейт.) и механикъ Ил. Куневъ (сега зап. техн. капитанъ лейтенантъ) и торпедоносца „Строги“ съ командиръ лейтенантъ П. Стояновъ (сега зап. кап. II. р. — Председател на Гл. Упр. Тѣло на Б. Н. М. С.), младши офицеръ мичманъ I. р. Пр. Ляпчевъ (сега покойникъ) и механикъ Гучевъ (сега въ запасъ). Този ахвалетъ е рисуванъ отъ младши офицеръ на торпедоносца „Храбри“ мичманъ I. р. Вл. Обрѣшковъ веднага следъ 6.X.1912 г. и въ него събитието е предадено въ голѣма точностъ.

Димитър Д. Добревъ, адвокатъ

Капитанъ I рангъ. о. з.

ИЗЪ ДЕЙСТВИЯТА НА ФЛОТА ПО СЛУЧАЙ ДВАДЕСЕТЪ ГОДИШНИНАТА ОТЪ БАЛКАНСКАТА ВОЙНА.

(Спомени).

Мобилизацията на 17. септ. 1912 г. ме завари въ Русе, където бѣхъ пристигналъ по работа. На 18. сутринята тръгнахъ за София, безъ да сваря да се видя съ генералъ Радко Димитриевъ, който бѣше тогава началникъ на III. Инспекционна Область и който безъ друго щѣше да ме задържи въ Щаба на III. Армия, ако бѣхме се видѣли. На 19. сутринята пристигнахъ въ София и на 20. сутринята, навлѣкалъ на ново формата на морския офицеръ, заминахъ за Варна, гдето, споредъ мобилизационното назначение, бѣхъ прикомандиранъ къмъ Щаба на флота. На 21. се явихъ въ Щаба на флота и веднага бѣхъ натоваренъ съ доуреждането наблюдателно-семафорната служба по Черноморското ни крайбрежие. Тая служба по мобилизационния планъ бѣше добре разработена, оставаше само да се приложи писаното на дѣло. Налагаше се часъ по-скорошното уреждане наблюдението на крайбрежието, поради което къмъ края на м. септември съ два торпедоносца хората бѣха разпратени по наблюдателнитѣ пунктове отъ ромънската до турската граници. По отношение наблюдението на крайбрежната зона на Черното море може да се каже, че въ продължение на нѣколкото дена, съ които разполагахме до разпращането на хората по постове, бѣхме ги подготвили достатъчно добре, но по отношение на снаряжението и въоръжението не знаехъ какво да кажа. Азъ и сега не мога да разбера, тогава ли бѣхме или опиянени отъ безграничната вѣра въ успѣха. По липса на оръжие, изпратихме хората по постове безъ такова, даже и на по-

граничния съ Турция постъ. Следъ като се почна войната, следъ време, всичко уредихме и доуредихме. Презъ това време Варна бѣше възведена въ укрепенъ пунктъ, обявена въ обсадно положение и причислена къмъ театръ на военнитѣ действия и поставена въ подчинение на Главната квартира. По тоя случай азъ получихъ назначението да бѣжа плацъ-комендантъ на Варна съ правото да повдигамъ наказателни преследвания и отдавамъ виновнитѣ долни чиновци и гражданскитѣ лица за сѣдене на Военно-полевитѣ сѣдилища. Не сварилъ още да поема изпълнението на новата длъжностъ, бѣхъ натоваренъ съ нова, още по-тежка и отговорна работа. Началника на Укрепения пунктъ, той и началникъ на флота, Подполковникъ тогава Лудогоровъ, ме познаваше отдавна и поради това не се двоумѣше да ми възлага най-тежкитѣ и отговорни работи. Началникъ щабъ му, лейтенантъ Ганчевъ, мой добъръ приятелъ и съслуживецъ въ Флота, съ когото почти двадесетъ години братски дѣлихме флотски скърби и неволи, помагаше отъ все сърдце да се засили още повече вѣрата на подполковникъ Лудогорова въ менъ и още по-вече да ме отрупуватъ съ тежкитѣ и отговорни работи.

Въпреки обявеното и въ странство предупреждение, какво Варненското пристанище е минирано и какъ търговскитѣ параходи ще бѣдатъ възведени въ него, парахода на Държавното ромънско параходно дружество „Принципеса Мария“ се опита да влѣзе направо въ пристанището, като нагази въ обявената минна зона. Парахода бѣ вед-

нага изкаранъ отъ дежурния торпедоносецъ на вѣнъ отъ минната зона и наново вкаранъ въ пристанището вече презъ проектиранитѣ въ минното поле проходи. Веднага ми се възложи да произведа дознание, защо и какъ е нагазилъ парахода въ запретената зона. Оказа се, че парахода е билъ наетъ отъ турския генераленъ щабъ въ Цариградъ, да дойде въ Варна и следъ това въ Бургасъ, за да прибере турскитѣ поданици, които биха пожелали да си отидатъ и ги отведе въ Цариградъ. Въ кораба, освенъ обслугата му, се намираха и двама турски генералъщабни офицери. Капитана на парахода се бѣше запасилъ съ визитната картичка на нашия посланикъ въ Цариградъ, съ която последния препоръчваше на нашитѣ власти да оказватъ всичкото съдействие на парахода и капитана му, за да изпълни мисията си по прибирането на турскитѣ поданици. При санитарния прегледъ на парахода турскитѣ офицери сж попитали нашия карантиненъ лѣкаръ, ще могатъ ли свободно да слѣзатъ на брѣга. Лѣкарътъ, съ своята наивностъ, имъ отговорилъ, че щомъ слѣзатъ и ще ги арестувамъ. Още не застаналъ на кея, парахода започна да телеграфира по безжичния телеграфъ ужъ въ Кюстенджа за разположението на брѣговитѣ батареи и за минитѣ заграждения. Телеграмитѣ бѣха доловени и отъ безжичната ни станция на Франга и отъ тая на „Надежда“, така че съмнение въ текстоветѣ нѣмаше никакво. Съ тоя запасъ отъ данни отидохъ на парахода да произвеждамъ дознание. Вземахъ съ себе си отъ кръстосвача „Надежда“ механика Щрасеръ, който знаеше ромънски. Поговорихъ малко съ капитана, поразпитахъ малко двамата му помощници, казахъ имъ, че ще имъ изпратя да подпишатъ протокола за разпита имъ и поканихъ капитана да си гледа работата по натоварването на турскитѣ поданици. На излизане отъ парахода поставихъ двама часови на вързалата на парахода съ заповѣдъ да не допуснатъ парахода да се отдѣли отъ кея безъ мое разрешение. Предупредихъ и торпедоносцитѣ да го следятъ. Градоначалникътъ ми донесе, че гражданскитѣ ни власти сж започнали да пропущатъ безразборно и турци—български поданици. Разпоредихъ да не се допускатъ на парахода хора, паспортитѣ на които не носятъ и моята плацъкомендантска виза. Въ отговоръ на тая ми мѣрка, на турцитѣ се внуши да саботиратъ наредбата ми и да не се снабдяватъ съ комендантска виза. Блазнѣха се нѣкои отъ факта, че подобна виза не е предвидена въ конституцията. По тоя начинъ се дойде

Запасенъ капитанъ I рангъ Дим. Добревъ, сега адвокатъ въ София. Презъ време на Балканската война въ чинъ капитанъ II р. командува отряда торпедоносци, който атакува турския кръстосвачъ „Хамидие“ на 8(21).XI.1912 г.

до следното положение. Турцитѣ се трупаха въ пристанището безъ да могатъ да се качатъ на парахода. Парахода стоеше вързанъ на кея и нито можеше да прибере турцитѣ, нито пъкъ можеше да си отиде. Следъ 24 часовъ престой на парахода се яви при менъ въ коменданството единъ отъ писаритѣ на една отъ чуждестраннитѣ параходни агенции въ Варна, заяви ми, че е представителя на Ромънското параходно дружество и поиска да освободя парахода да си замине. Казахъ му, че много ми е приятно, че Ромънското параходно дружество има такъвъ достоенъ представителъ въ Варна, обаче, въпроситѣ, които има да се уреждатъ преди заминаването на парахода, сж отъ специ-

ялно морско естество и затова капитана на парахода да има добрината да дойде да ги уреди лично. Подиръ обѣдъ, часа къмъ 4, капитана на парахода се яви въ коменданството. Поиска да го освободя да замине веднага за Бургасъ за да прибере тамошнитѣ турци. Казахъ му, че понеже съмъ отнесълъ въпроса за варненскитѣ турци за разрешение въ София, не мога да го допуща да замине безъ да е прибралъ турцитѣ отъ Варна, защото иначе бихъ изложилъ Българското правителство въ лицето на Цариградския ни посланикъ, съ препоръжитѣ на когото е дошелъ за да му се оказва съдействие въ изпълнение на мисията му. Ако обаче, той толкова бърза да замине за Бургасъ и доброволно се отказва да прибере турцитѣ отъ Варна, нека ми заяви това писмено. Добавихъ, че азъ по никой начинъ не мога да допуща да легне каквато и да е сѣнка върху нашето правителство, че е проявило каквото и да било признакъ на недружелюбие, на негостоприемство и отбѣгване да се услужи на парахода на приятелската

ни Ромъния и заради това безъ писмо отъ него въ горнята смисълъ по никой начинъ не мога да го пуща да замине. Очитъ на капитана започнаха да изпъкватъ отъ орбититѣ. Той започна да разбира, че втория по хубостъ, по голѣмина, по скоростъ, снабдения съ всичкитѣ удобства параходъ на Ромънското държавно—параходно дружество, обслужващия линията Кюстенджа — Александрия, е заприщень въ Варна съ всичкитѣ изгледи да бжде задържанъ като първи морски призъ на Българския флотъ. Капитана стана, взема си сбогомъ и обеща да изпрати писмото отъ парахода. Ние чакахме писмото на капитана за да приключи дознанието и като го изпратимъ въ София, да поискаме съгласието на правителството да задържимъ парахода заради нарушаване разпо-

редбитъ на Българското правителство по посещенията на Варненското пристанище, за шпионските телеграми по безжичния телеграфъ по състоянието на отбраната на Варна, за шпионската му мисия по обследването на Варненското пристанище съ помощта на двамата турски генералъ-щабни офицери и най-после за проявеното му намѣрение да обследва и Бургаския заливъ. Ползата за насъ отъ задържането на парахода щѣше да бѣде следната: По тонажа си и скоростта си парахода бѣше напълно пригоденъ да бѣде въоръженъ съ нѣколко оржиди и да послужи за чудесно прикритие на нашитѣ торпедоносци отъ турскитѣ контръ торпедоносци. Съ това прикритие нашитѣ торпедоносци щѣха да иматъ възможностъ да действуватъ и денемъ въ открито море. Ромънското правителство щѣше да си открие веднага картитѣ и или щѣше да пази лоялно неутралитета си и щѣше да прекъсне комуникационната линия на турцитѣ съ вънкашния свѣтъ презъ Кюстенджа, или щѣше да се озъби и да ни даде да разберемъ, че при първия удобенъ случай ще се намѣси въ войната въ наша вреда. При по интензивното ѣ заждане можеше да ѣ върнемъ парахода или пъкъ, ако останѣше въпроса за разрешение подиръ войната отъ арбитражъ, въ най-лошия за насъ случай, можехме да бждемъ осждени да заплатимъ петъ шестъ милиона лева обезщетение. Днитѣ минаваха съ шеметна бързина. Явно бѣше, че се започва войната. Бѣше втори или трети октомври. Вечеръта къмъ деветъ часа дойде въ комендантството н-ка на флота подполковникъ Лудогоровъ, който бѣше отишелъ да вечеря у дома си и ми събщи, че Министра на желѣзницитѣ, г-нъ Франгя, му предаль по телефона за изпълнение решението на Министерския съветъ да се пустне парахода да замине. Кой е сезираль Министерския съветъ съ въпроса, азъ и днесъ не зная. Сварихъ да убѣдя подполковникъ Лудогорова, че, като подчинени направо на Главната квартира, ние нѣмаме правото да пустнемъ парахода безъ нейното знание и разрешение. Като за проклетия и Главната квартира до три часа презъ нощта ни отрѣза квитанцията съ кжсата си телеграфна заповѣдъ да пустнемъ веднага парахода да си замине. Нѣмаше какво да се прави. Трѣбваше да пустнемъ парахода да замине за да отиде да обследва и Бургаския заливъ, гдето ние знаехме, че нѣма и нѣма и да има нито една мина, нито едно оржие. Тежка е военната дисциплина, а особено е тежка тя въ военное време, когато въ лицето на неприятеля неосведомени или не разбиращи обстановката началници даватъ на подчиненитѣ си неизпълними заповѣди или такива, изпълнението на които безъ друго въ последствие ще укаже вредното си влияние и при все това съ свито сърдце, съ покрусена душа, съ свити въ джобовѣтъ юмруци, проклинайки цѣлия свѣтъ, изпълнявашъ заповѣдта, защото знаешъ и съзнавашъ, че и явно то неповиновение не само не е полезно, но е и вредно за дисциплината, върху която се крепятъ великитѣ мъчалници, армитѣ и флотитѣ, върху плещитѣ на които се крепятъ народитѣ и държавитѣ. Подполковникъ Лудогоровъ, който не искаше да ми скърши хатѣра и внесе въпроса за разрешение въ Главната квартира, не можаше да се удържи и да не отправи другарската иронична зачка: „Мога ли да намѣря още нѣкоя друга инстанция, въ която да внесемъ въпроса за разрешение“. На трети или четвърти октомври сутринъта парахода излѣзе отъ Варненското пристанище и се запъти за Цариградъ, безъ да помисли да по-

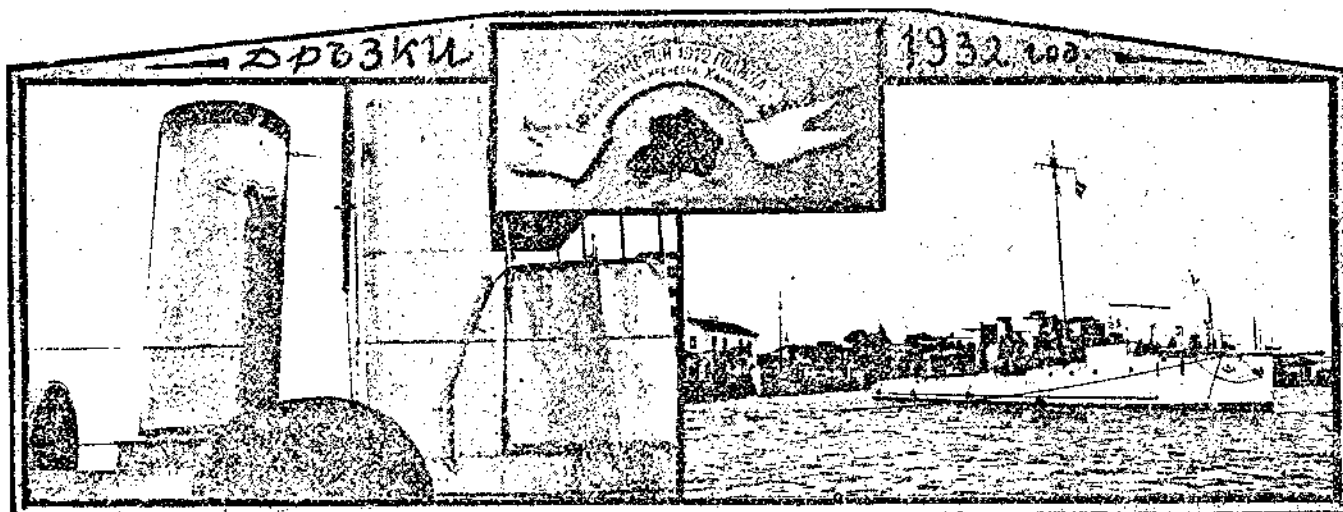
мирише Бургаския заливъ. Сутринъта на другия или на третия денъ се започна войната и турскитѣ флотъ се яви предъ миннитѣ заграждения на Варна, държейки се на почетна дистанция отъ тѣхъ. Комедията съ изкарването на парахода „Принципеса Мария“ на вѣнъ, при идването му, и особено при пуцането му да замине, даде своитѣ добри резултати. Турцитѣ старателно се държаха на 14—15 километра отъ брѣга и не само снарядитѣ на нашата 24 см. батарея не ги стигаха, но и тѣхнитѣ отъ броненосцитѣ имъ отиваха на вѣтъра безъ да стигнатъ до брѣга. Минаха се нѣколко дена. Въ записитѣ за париране на демонстрациитѣ на турския флотъ предъ Варна, бѣхме забравили вече инцидента съ „Принципеса Мария“, когато единъ денъ ни сюрпризира телеграмата на Военното Министерство, съ която ни се предлагаше да донесемъ, какво трѣбвало да се отговори на протеста и рекламациитѣ на ромънския посланикъ за задържането на „Принципеса Мария“. Телеграмата, разбира се, се стовари върху менъ да ѣ намѣря отговора. Донесохме телеграфически, че по отношение търговскитѣ параходи пристанищнитѣ власти и въ мирное време могатъ да забавятъ по едни или други причини излизането на параходитѣ отъ пристанището и че въ случая парахода не е билъ задържанъ, а е било забавено само излизането му отъ пристанището за да му се даде възможността да прибере турцитѣ. Веднага се получи втора телеграма отъ Военното Министерство, съ която ни се обръщаше вниманието, че телеграмата ни била безсмислица и ни се предлагаше да донесемъ съ рапортъ, какво да се отговори на посланика. Повторихме въ рапорта телеграмата си и прибавихме къмъ края обяснението, че задържане на параходъ или корабъ значи налагане ржка върху него съ целъ да се присвои като военна плячка. По-вече по тоя въпросъ никой не се обади. Азъ обаче и днесъ съжалявамъ за прибързаното и необмисленото решение на Министерския съветъ и на Главната квартира да пустнемъ парахода. Ако намѣсто после да ни искатъ да ги учимъ, какво да отговарятъ на протеста и на рекламациитѣ на Ромънския посланикъ за вреди и загуби, бѣха ни поискали предварително обяснения за причинитѣ и основанията да задържимъ парахода като военно-морски призъ и за ползата и вредата, която евентуално би последвала отъ това задържане, — парахода нѣмаше да бжде освободенъ да замине, ромънитѣ щѣха да си откриятъ картитѣ и ние нѣмаше да дочакаме съ скръстени ржце да прецапатъ Дунава презъ 1913 година.

Подполковникъ Лудогоровъ бѣ единъ отъ най-добритѣ и просвѣтени наши офицери инженери и като такъвъ бѣ избранъ и назначенъ за Началникъ на Флота, а съ започването на войната и за комендантъ на Варненския укрепенъ пунктъ. Съ помощта на просвѣтени морски офицери, като началника щаба на флота, лейтенантъ Ганчевъ и други, той свари да разработи и подготви отбраната на Черноморското ни крайбрѣжие и запази това крайбрѣжие отъ всичкитѣ попълзновения на турцитѣ съ честъ и слава. Не мога и днесъ да забера, кое даваше правото и отъ где черпѣха куража всичкитѣ звани и незвани наши военни и цивилни гении да решаватъ въпроситѣ и се разпождатъ съ крайбрѣжната отбрана на държавата ни, безъ да го питатъ не само, но и да го нагубаватъ, когато той се опитваше да ги информира. Следъ падането на Одринъ, при започващитѣ се Лондонски мирни преговори, подполковникъ Лу-

договоръ съ лейтенантъ Ганчевъ ми поискаха мнението по рапорта, който бѣха приготвили да изпратятъ въ главната квартира, за да искатъ при опредѣлянето на границата тя да бѣде Мидия-Сароския заливъ, вмѣсто Мидия-Еносъ, за да може да се уреди ефикасно защитата на Дедеагачъ. Стенната карта на Балканския полуостровъ бѣше предъ очитѣ ни. Посочихъ имъ върху картата очевидността, че по защитата на Дедеагачъ и новото ни бѣдеще крайбрѣжие, е необходимо да се включатъ въ територията ни и островитѣ Имбросъ, Лемносъ и Самотраки, че последнитѣ принадлежатъ къмъ географската система на крайбрѣжието и че чуждиятъ владетель на тия острови ще парализира всѣка наша акция на Егея и ще бѣде господаря на крайбрѣжието ни. „Но“, добавихъ, „азъ познавамъ хората ни и ви увѣрявамъ, че ще ви отговорятъ, че това не е ваша работа и че за това има кой да мисли и да се грижи“. „Все равно“, от-

говориха ми и двамата, „ние ще си изпълнимъ дълга“. Подиръ два три дена бѣхъ отишълъ пакъ въ Щаба. Началника му ми събщи, че получили кжсъ телеграфически отговоръ гласящъ: „На № едикой си — Не е Ваша работа. За това има кой да мисли и да се грижи“. Това своеобразно отнасяне на властъ имащитѣ отъ всичкитѣ ведомства къмъ отговорнитѣ лица въ флота и тази имъ смѣлостъ да разрешаватъ на своя глава, при пълното си невежество въ тая областъ, морскитѣ въпроси и да редятъ морскитѣ ни работи, е една отъ многото главни причини да стигнемъ до това положение, въ което се намираме сега. — Подполковникъ Лудогоровъ, въ награда за своето доблестно държане и за доблестната защита на Черноморското ни крайбрѣжие, бѣ смѣненъ следъ войната отъ командването на Флота, за да бѣде замѣстенъ отъ другъ сухопътенъ офицеръ.

Кап. I р. о. з. Дим. Добревъ.

Корабъ „Дръзки“ днесъ: Въ лѣво — Пробитата отъ турски снарядъ димова трѣба. Въ дѣсно — Общиятъ видъ на днешния „Дръзки“. Горѣ — Отвора, направенъ въ димовата трѣба отъ турския снарядъ и надписа върху него.

Фот. Ст. Цаневъ — Варна 1932 г.

Ст. Цаневъ.

ЗАВЕТЪ И КОПНЕЖЪ.

Преди двадесетъ години въ една спокойна нощъ, далечъ отъ родния брѣгъ, неспокойнитѣ и зорко бдящи души на българскитѣ моряци бродѣха водитѣ на Черното море и търсѣха своя вѣковенъ врагъ. Скоро тѣхнитѣ будни очи пронизвайки хоризонта и тъмата му се натъкнаха на вражеския силуетъ. Сигналъ за атака. Началото на священоедействието предъ олтаря на Родината започва. Настѣпватъ висши моменти за трептящия въ унисонъ мораленъ и материаленъ „Дръзки“. Спящиятъ лѣвъ се пробужда, душата му трепва. Обединенъ духовно около своя морски богъ и царъ — командира, „Дръзки“ лети напредъ. Отъ сега нататъкъ секундитѣ ставатъ исторически, но колко сж тѣ дълги, за да могатъ да следятъ и регистриратъ вътрешната динамика на „Дръзки“! Пробуждатъ се и кипятъ грижливо събирани кристалъ по кристалъ съ десетки години сили. Буря налита върху врага. Една благословена отъ providението ржка спуска ударника на торпедния апаратъ и торпедото отлита. Отеква страшенъ ревъ. Врагътъ е смъртно раненъ. „Дръз-

Лейтенантъ Ст. Цаневъ, сегашния командиръ на корабъ „Дръзки“.

ки“ завеща на България единъ подвигъ.

Двадесетъ години минаватъ отъ тогава. Материалниятъ „Дръзки“ изкара достойно две войни и сега води третата и най-дългата — бори се съ времето. Неговото оржие е все тъй остро както и преди. Моралниятъ „Дръзки“ живѣе все помладъ, бодъръ и винаги готовъ. Всѣка година той се възражда, крепне и расте въ душитѣ и сърдцата на единъ вѣчно свежъ потокъ отъ млади сили, които подъ неговото знаме полагатъ тържествено клетва за вѣрностъ на Царя и България. Тукъ, на брѣга на родното море, всрѣдъ шепота на любимитѣ вълни, подъ гордо развѣтитѣ прѣпорци, безшумно се наслояватъ нови бисери на дълга. Творятъ се сили, които свято ще пазятъ завещания подвигъ. Историческиятъ 8. ноемврий 1912 год. за всички ще бѣде пжтеводна звезда на тѣхнитѣ стремежи и винаги единъ копнежъ ще вълнува тѣхнитѣ сърдца — когато България пожелае да щитатъ нейната морска чesть да бждатъ подъ гордото историческо знаме на „Дръзки“. Ст. Цаневъ.

**ВЪ СКЛАДА НА ГЛАВНОТО УПРАВИТЕЛНО ТЪЛО НА БЪЛГАРСКИЯ
НАРОДЕНЪ МОРСКИ СГОВОРЪ СЕ НАМИРАТЪ СЛЕДНИТЪ
ПЕЧАТНИ ИЗДАНИЯ:**

Морска библиотека № 1, цена . . . 3 лв.	Черно море (общодостъпни студии) — часть I—отъ Сава Н. Ивановъ, цена . 30 лв.
Морска библиотека № 2, цена . . . 4 лв.	Черно море (общодостъпни студии) — часть II—отъ Сава Н. Ивановъ, цена . 30 лв.
Морска библиотека № 3, цена . . . 5 лв.	Практически указания за пред- сказване на времето отъ Сава Н. Ивановъ — изчерпано.
Морска библиотека № 4, цена . . . 6 лв.	Метеорология отъ Сава Н. Ивановъ, цена 25 лв.
Морска библиотека № 5, изчерпана.	Океанография отъ Сава Н. Ивановъ, цена 30 лв.
Морска библиотека № 6, изчерпана.	Изъ дневника на единъ морски юнкеръ отъ С. Черноморски, цена . . 20 лв.
Морска библиотека № 7, изчерпана.	Плаване отъ А. Друмевъ, цена . . . 15 лв.
Морска библиотека № 8, цена . . . 11 лв.	Нуждата отъ Б. Н. Морски Сго- воръ, неговитѣ цели, сръдства и дейность, отъ П. Павловъ — цена 5 лв.
Морска библиотека № 9, цена . . . 11 лв.	Морето и слънцето — лѣчебно зна- чение и използване—отъ Д-ръ Ал. Недѣлковъ, цена 5 лв.
Морска библиотека № 10, цена . . . 15 лв.	Историческо развитие на военно- то и търговско корабоплаване и значението имъ за народитѣ отъ П. Павловъ, цена 5 лв.
Морска библиотека № 11, цена . . . 10 лв.	Нашиятъ Черноморски бръгъ (Гео- графски прегледъ) отъ Ив. Батак- лиевъ, цена 5 лв.
Морска библиотека № 12, цена . . . 5 лв.	Българска ревниера (Опитъ за кли- матично—здраволѣчебно проучва- не, отъ Д-ръ Ал. Недѣлковъ, цена . . 5 лв.
Морска библиотека № 13, цена . . . 10 лв.	Излазъ на България на Бѣло мо- ре (Реферати и протоколи, дър- жани въ Академическата конфе- ренция, уредена отъ Б. Н. М. С. презъ 1929 г. въ София), цена . . . 25 лв.
Морска библиотека № 14, цена . . . 5 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. I, изчерпано.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. II, изчерпано.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. III, цена 120 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. IV, цена 120 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. V, цена 120 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. VI, броеве 7, 8, 9, и 10 цена . . 60 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. VII, цена 120 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. VIII, цена 120 лв.	
Сп. „Морски Сговоръ“, год. IX, цена 120 лв.	
Гребане и вѣтроходство — изчерпано	
Правилникъ за морскитѣ и рѣчни спортни легиони — изчерпано	
Правилници за водния спортъ, цена . 5 лв.	

Всички поръчки се изпълняватъ само следъ предварително внесена сума и
се отправятъ на адресъ: Български Народенъ Морски Сговоръ —
книжовно-просвѣтенъ отдѣлъ — Варна.

ОБЩОДОСТЪПНИ БЕСЕДИ.

За да се улесни просвѣтната дейностъ на клоноветѣ отъ Българския Народенъ Морски Сговоръ и тѣхнитѣ деятели, Гл. Упр. Тѣло на организацията е започнало издаването на редица общодостъпни беседи изъ областта на морезнанието. Беседитѣ се печататъ въ ограниченъ брой и се разпращатъ само на управителнитѣ тѣла на клоноветѣ, отъ кждето може да ги получи всѣки беседникъ, който би искалъ да изнесе и развие известна тема за опознаване съ морето, морската деятелностъ и т. н.

Беседитѣ сж приготвени отъ компетентни специалисти, но така, че удобно да могатъ да се използватъ отъ всѣки сказчикъ и лесно да бждатъ въприемани и разбираани отъ най-широкъ и разнообразенъ кръгъ слушатели.

За да се засили тѣхната убедителностъ и нагледностъ, беседитѣ се придружаватъ отъ специално къмъ тѣхъ нагодени серии отъ свѣтливи картини, които правятъ още по-голямъ интереса къмъ беседитѣ и още по-вече улесняватъ, и изнасянието имъ отъ лектора, и възприемането имъ отъ слушателитѣ.

Свѣтливитѣ картини за всѣка беседа, се пазятъ въ Гл. Упр. Тѣло—Варна, отъ кждето веднага ще бждатъ изпращани, при поискване било отъ Упр. Тѣло на клонa, било отъ съответния беседчикъ.

№	Наименование на беседата	Година на издаването	Авторъ на беседата	Брой на свѣтливитѣ картини, приготвени за беседата
1	Нуждата отъ Български Народенъ морски Сговоръ	1930	П. Павловъ, секретаръ на Г. У. Т. отъ Б. Н. М. С.	35 свѣтливи картини (диапозитиви)
2	Морето и слънцето—лѣчебно значение и използване	1930	Д-ръ Ал. Недѣлковъ, управител—лѣкаръ на Детския морски санаториумъ край Варна	42 свѣтливи картини (диапозитиви)
3	Историческо развитие на военното и търговско корабоплаване и значението имъ за на-родитѣ.	1932	П. Павловъ, секретаръ на Г. У. Т. отъ Б. Н. М. С.	45 свѣтливи картини (диапозитиви).
4	Нашиятъ черноморски брѣгъ (Географски прегледъ)	1932	Ив. Батаклиевъ, редовенъ доцентъ по география въ университета	
5	Българска ривиера (Опитъ за климатично—здраволѣчебно проучване).	1932	Д-ръ Ал. Недѣлковъ, управител—лѣкаръ при Детския морски санаториумъ край Варна.	

Първа Българска Концесионирана Фабрика
за Ютени Издѣлия

„КИРИЛЪ“

Акционерно Дружество — Варна.

ПРОИЗВЕЖДА:

Всички видове зебла и торби, тютюневъ амбалажъ и чулове.

Ютени карпети (пжтеки) и килимчета.

Вълнени килими и килимчета типъ персийски.

Ленени и памучни платове и канаващи.

ТЕЛЕФОНИ:

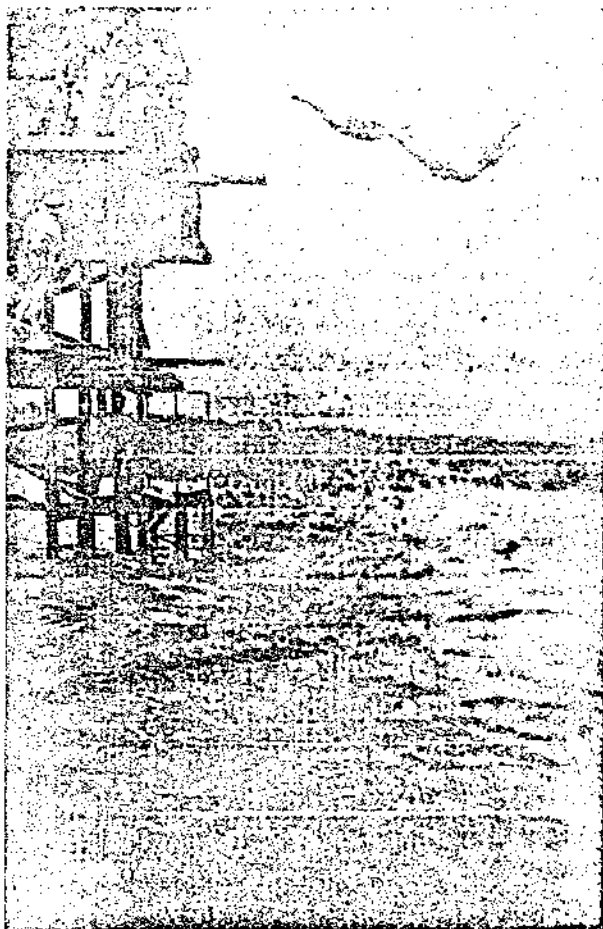
Фабриката 331.

Магазина 282.

ВАРНА

ЦАРИЦАТА НА ЧЕРНО МОРЕ,—НАЙ-КРАСИВИЯТЪ КУРОРТЪ ВЪ ЮГО-ИСТОЧНА ЕВРОПА.

Най-модерни бански съоръжения за студени и топли морски бани. Модерно казино въ морската градина, общи банитѣ, съ първокласенъ ресторантъ и дансингъ на открито.

Красиви околности. Разходки и екскурзии по сухо и по море до близкитѣ околности, както и до Цариградъ.

Всички видове спортъ—развлечения: театри, кинематографи, тенисъ клубъ, морски тържества.

Голѣми музикални тържества въ началото на м. августъ съ участие на най-виднитѣ български артисти. Презъ сезона гостуватъ народния драматически театъръ и народната опера.

Условия на живота най-износни.

Първостепенни хотели отъ 60 до 150 лв. за легло.

Частни квартири отъ 1000 — 4000 лева за стая съ две легла за месеца.

Обѣдъ или вечеря въ първокласни ресторанти отъ 40—60 лв.

Въ второстепенни ресторанти се получава здрава и изобилна храна на по-ниска цена.

Табѣль д'отъ отъ 100—120 лв.

Лѣтовна, такса и карта за цѣлия сезонъ 20 лева.

Такса за банитѣ:

1. Студени бани	{ I класа кабина 10 лв. II " " 5 лв.
2. Топли бани	{ I класа кабина 30 лв. II " " 20 лв.
Басейнъ	15 лв.

Отъ 15. юний до 15. септемврий лѣтовницитѣ се ползватъ съ 25% намаление по българскитѣ държавни железници.

Бюрото за лѣтовници при общината въ приморската градина разполага съ пъленъ списъкъ на квартири, дава всички сведения и настанява лѣтовницитѣ на квартири безъ възнагрѣждение.

ОТНАСЯЙТЕ СЕ ЗА ВСИЧКО ДО БЮРОТО ЗА ЛѢТОВНИЦИ.

Българи пътувайте по море!

Българско Търговско Параходно Дружество—Варна.

Използвайте дружествените параходи за да получите възможността да се полюбувате на морето!

Със параходите на Българското Търговско Параходно Дружество можете да направите пътувания, които да Ви оставят мили неизличими спомени. Все ще опознаете крайбрежието и ще вкусите от прелестите на близкия изток, чаровет на които привличат хиляди и хиляди туристи от всички краища на света.

Дружеството поддържа три редовни линии:

- а. Крайбрежна: Варна—Бѣла—Месемврия—Ахтисла—Созопол—Бургас—Кюприя—Василико—Ахтисла и обратно;—два пъти седмично. — От 15. Юний до 15 Септември, директни съобщения Бургас—Варна и обратно, специално за курорта.
- б. Пирейска: Варна—Бургас—Цариград—Пирея—Хисъ—Метелин и обратно!—два пъти въ месеца.
- в. Александрийска: Варна—Бургас—Цариград—Родос—Палестина—Александрия—Порт-Сайд—Остров Кипр—Пирея и обратно: два пъти въ месеца.

При групови пътувания Дружеството прави намаления на тарифите си със 30 до 50% (но не и върху храната).

Особен интерес представлява пътуването до Александрия, което се извършва със луксозните и бързоходни параходи „Бургас“ и „Царь-Фердинанд“.

ОБИКНОВЕННИ ЦЕНИ БЕЗЪ ХРАНА:

За Александрийския рейс:

Отиване и връщане	I класа . .	лв. 8000
	II класа . .	лв. 6000
	III класа . .	лв. 4000

За Пирейския рейс:

Отиване и връщане	I класа . .	лв. 5000
	II класа . .	лв. 4600
	III класа . .	лв. 2000

За крайбрежния рейс:

Варна—Ахтисла и обратно	I класа . .	лв. 680
	II класа . .	лв. 540
	III класа . .	лв. 360

Варна—Бургас и обратно	I класа . .	лв. 400
	II класа . .	лв. 300
	III класа . .	лв. 200

Храна по лв. 150 на денъ за I и II класа, за българското крайбрежие.

Забележка. Свърхъ горните такси за пътнишните билети се събират допълнително кей-во прѣво въ Варна и Бургас по лв. 15, а въ малките крайбрежни пристанища по л. 5 на лице.

Най-подробни сведения, относно всичко, което интересува пътуващите, се получават от агенциите на Дружеството въ Варна и Бургас и крайбрежните, а също и от Дирекцията.

10—7

СЪДЪРЖАНИЕ: 1. Атака отъ В. И.; 2. Атаката на „Хамидие“ отъ Г. Куповъ; 3. Възриваването на турския кръстосвач „Хамидие“ презъ нощта 8 Ноември 1912 година отъ мичманъ I рангъ К. Минковъ; 4. Изъ действията на флота по случай двадесетъ годишнината отъ Балканската война отъ зап. кап. I р. Дим. Добревъ; 5. Заветъ и копнежъ отъ Ст. Цаневъ.